

ZEMZEM

LIST UČENIKA GAZI HUSREV-BEGOVE MEDRESE U SARAJEVU
GODINA LIII - DECEMBAR 2021/DŽUMADEL-ULA 1443.
BROJ 213 - CIJENA 2 KM, ZA INOSTRANSTVO 2 €

TEMA BROJA:

Bosna, to je jedna dobra zemlja

“Nazvali smo ga ‘Zemzem’, želeći pri tome da kroz njega napajamo one koji su željni istine potekle iz Kur’ana i Hadisa, koji su željni dobrog vaza i lijepo zabave kroz pjesmu i priču kao što žedni želi ugasiti žeđ blagotvornim djelovanjem bistre vode sa vrela Zemzem.”

Zemzem broj 1, godina 1968.

SADRŽAJ:

02 RIJEČ UREDNICE
ESMA HADŽIĆ	25 POSLOVICA
SABRINA VEHAB
03 UMORNOM ČOVJECU
MEDINA ZUBAČA	26 PLAMEN LJUBAVI PREMA DOMOVINI
HADŽERA ČELOVIĆ
04 MEDRESA FLASH
ELMIR BAJRAKTAREVIĆ I TARIK IBRAHIMOVIĆ	28 TRAGOVI
HFZ. ZERISA PLEH
10 IN MEMORIAM - HASAN ČENGIĆ
ISMAIL ALIBEGOVIĆ	30 IZ NAŠE SEHARE
AMINA SUBAŠIĆ I MEDINA ZUBAČA
12 IN MEMORIAM - MUFTIJA MUAMER-EF. ZUKORLIĆ
EMELA ZUKORLIĆ	34 U BOSNI IMA JEDNA TIŠINA
ADVİJA MEMIŠEVIĆ I ARMIN ARNAUTOVIĆ
14 SPREMNOST ZA PROMJENU STANJA NABOLJE KAO ODLIKA PRAVIH MUSLIMANA
HFZ. HAMZA ATTAR	36 UZDIGNUĆE
ARMIN ARNAUTOVIĆ
16 NADNARAVNOST LOGIČKE POVEZANOSTI KUR'ANSKIH AJETA
HFZ. MUSTAFA SINANOVIĆ	38 OD KAMENA DO ZDANJA
HALIMA IŠERIĆ I AMINA KUSUR
18 ISLAM I MUSLIMANI U EVROPI
AHMED BEŠLIĆ	42 POSJETILI SMO ZA VAS
DALILA ČOVRK
20 MEĐUNARODNI DAN ARAPSKOG JEZIKA
DŽENANA SMAJIĆ I DALIDA SOFTIĆ	44 INTERVJU SA GENERALOM ATIFOM DUĐAKOVIĆEM
ABDULKERIM SELIMOVIĆ
21 PREPORUKA ZA ČITANJE
MIRZET HAMZIĆ, PROF.	47 KVIZ ZNANJA
MELIKA MUJALA
22 VREMEPLOV
DINA PEPIĆ I DALIDA SOFTIĆ	48 ISPUNJALJKA
MELIKA MUJALA

Pokretač i izdavač:
Udruženje učenika Medrese
“Gazi Husrev-beg”

Glavna i odgovorna urednica:
Esmā Hadžić

Zamjenik glavne i
odgovorne urednice:
Armin Arnautović

Tehnička urednica:
Lamija Basarić

Zamjenik tehničke urednice:
Bakir Gracić

Koordinatorica:
Maida Čerimović, prof.

Redakcija:
Ismail Alibegović, Hamza Attar, Lukman Babajić, Elmir Bajraktarević, Ahmed Bešlić, Dalila Čovrk, Hadžera Čelović, Tarik Ibrahimović, Halima Išerić, Amina Kusur, Advija Memišević, Melika Mujala, Dina Pepić, Abdulkerim Selimović, Mustafa Sinanović, Dženana Smajić, Dalida Softić, Amina Subašić, Sabrina Vehab i Medina Zubača

Fotografi:
Edin Imamović i Rejhana Selimanović

Lektori:
Melika Mujala, Mustafa Sinanović, Dalida Softić i Edina Spahić

Adresa:
Redakcija lista “Zemzem”
Sarači 49, 71000 Sarajevo

email:
urednikzemzem@medresasa.edu.ba

Telefon:
+387 61 170 465
+387 62 441 517
+387 62 405 054
+387 60 3535 228

Štampa:
Tiraž: “Dobra knjiga”
1200 Sarajevo

Riječ urednice

BEJAT *domovini*

Hvala Ti, Milosni Gospodaru, na svakoj blagodati, svakom daru, dahu, prilici. Neka su Tvoja Milost i Spas spušteni na Tvoga Miljenika, našeg Šefadžiju, Poslanika s.a.w.s, njegovu porodicu, plemenite ashabe, naše heroje i šehide kojima je ideja Bosne bila milija i svetija od vlastitog života, te sada, zbog svoje predanosti i hrabrosti mirno počivaju pod Tvojim okriljem i bivaju oni zbog kojih si dopustio da mi mirno spavamo i hodimo našim toprakom.

Novembar, zbog svog dvadeset i petog dana, uvijek je obojen svim premisama žute i plave boje koje očituju patriotizam ponositog i bremenitog Bošnjaka smještenog unutar ili izvan granica naše divne pradjedovine. Zbog toga, tematika drugog broja ovogodišnjeg Zemzema, upravo će biti posvećena važnom datumu naše historije, Danu državnosti Bosne i Hercegovine.

Čovjeku koji iskreno osjeća domoljublje, svaki je dan Dan njegove domovine. Svakim danom veliča i jača ljubav prema državi u kojoj ima jednu tišinu, koja ima svoju majku, svoju kuću, čije Sunce grije kao ničije drugo, koja je i hladna i gladna, i k' tomu još prkosna od sna! Sjedeć' u hladu opjevane zemlje za koju se kaže da je djelić dženneta i crtajući pejzaže njenih krasota koje sežu od snježnih, zelenih planina preko smaragdskih rijeka, do slanog mora, koju krase smjena sva četiri godišnja doba, na raskrsnici između Istoka i Zapada, na bilo kojem njenom dijalektu, važno je da se osjeća bejat, prisega domovini, koju dajemo za njeno uzdizanje na najveće sfere. Pravi smo sretnici što nam u Knjizi sudbine, Bosna biva vatanom, a Bošnjak identitetom, što smo rođeni u krilu najnježnije i najponosnije zemlje i tu sreću trebamo prigrliti i čuvati je u linijama naših dlanova, stalno se moleći za nju. *Osvajača tvojih silnih/Tko više i imena zna?/A ti si idalje/ Bossana moja/ Bosna bosanska sva!*

Nastojmo opravdati emanet dat nam od naših heroja, sinova našeg vatana. Naoružajmo se znanjem, patriotizmom i budimo svjesni vrijednosti domovine kojom hodimo. Za kraj, sve ono što vam želim poručiti svojom riječju jeste sadržano u Šantićevim stihovima *Ostajte ovdje! Sunce tuđeg neba neće vas grijati k'o što ovo grije...* Budimo od onih koji grade postojane bedeme za nova pokoljenja, pružimo domovini sebe i sve od sebe, čuvajmo je od gladnih očiju i zadržimo je u srcu ma na koju stranu svijeta otišli!

Želim vas podsjetiti da je glavna i odgovorna urednica, zajedno sa članovima redakcije, uvijek na raspolaganju, te da sve upite, sugestije ili kritike možete slati na mail urednikzemzem@medresasa.edu.ba

S poštovanjem i selamom, ugodno čitanje!

Esma Hadžić

Umornom čovjeku

Onaj Koji sedam nebesa krasnih drži u rukama svojim
ču te večeras
O, čovječe sitni!
Dok si čelo ponizno spuštao na čistu zemljicu,
od zemlje stvoren!
Zemlji vraćaš se lagahno
od prvog ezana tvog
do posljednjeg
Razlika je koliko od jednog dlana do drugog
A dova između njih ugnježdjena,
vrednija od svih brda silnih, planina oštih, rijeka silovitih
od kula kamenih, zidova neprobojnih, piramida visokih
I jedan uzdah tvoj, o insanu
tužan
umoran
umoren
ču On!

Ču Gospodar tvoj Koji je i Gospodar moj i Gospodar svega što ikad stvoreno bješe!

Ne umori se planete, ni zvijezde držeći
sudbine znajući, meleke šaljući!

Ne umori se i ne zaboravi na tvoj uzdah uplašeni!
Zar bi te Onaj, Koji te stvorio
ikad ostavio?

Zar te On ne poznaje najbolje?
I dok je galaksijama upravljao, tvoju dovu u isto vrijeme je uslišavao!
Kako bi čovjek, onda
bezbožan htio biti?

Medina Zubača

Fotografija:
Rejhana Selimanović

MEDRESA FLASH

Pripremili: Tarik Ibrahimović i Elmir Bajraktarević

Hifz položio Nuriya-ef. Čikarić – svršeni Gazi Husrev-begove medrese

Pred Komisijom Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je 7. aprila 2021. godine u 62. godini života, hifz položio hafiz Nuriya-ef. Čikarić, imam džamije u Planama kod Tuzle. Rođen je u maju 1959. godine u Donjoj Kamenici kod Zvornika. Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu je završio 1978. godine a 2004. godine diplomirao na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu. Radio je kao imam u Jošanici (Zvornik), potom u Križevićima i Kraljevicima, također u zvorničkom kraju gdje ga je i zatekla Agresija

na Bosnu i Hercegovinu. Bio je pripadnik Armije Republike BiH sve do juna 1996. godine poslije čega se ponovo vraća u Kraljevice. Imenovan je za glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Zvornik i na toj dužnosti je ostao do 2013. godine kada je prešao u džemat Plane. Hifz je počeo učiti još u Gazi Husrev-begovoj medresi pred hafizom Čamil-ef. Silajdžićem a od januara 2020. godine učenje nastavlja pred muhaffizom Mirnes-ef. Spahićem. Allah mubarek olsun, hafize!

Debatni klub Medrese učestvovao u manifestaciji „Selam, ya Resulallah“

U sklopu manifestacije Dani o Allahovom Poslaniku „Selam, ya Resulallah“, čiji je organizator Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, u četvrtak je, 29. 10. 2021. godine, u amfiteatru Gazi Husrev-begove medrese, debatni klub „Ad Factum“ učenika Gazi Husrev-begove medrese organizovao javnu debatu o dvije teme: „Hadis na društvenim mrežama devalvirana je poslanička poruka“ i „Otići ili ostati u Bosni i Hercegovini“. Debate su se odvijale u dva debatna formata: Karl Popper i World School, a ekipe su sačinjavali učeni-

ci Gazi Husrev-begove medrese, dok su gosti na debati bili učenici Karađoz-begove medrese, čiji je trener, prof. Harun Macić, bio glavni sudija debate. Debatu je otvorio pomoćnik direktora za nastavu prof. Halim Husić, a ispred Sarajevskog medžlisa prisutnima se obratio hafiz

Ammar Bašić, pomoćnik glavnog imama. O debati, osnovnim debatnim formatima i benefitima bavljenja debatnom govorio je trener debatnog kluba prof. Edin Balta. Sudijski tim su pored prof. Haruna Macića činili prof. Amina Memišević, prof. Mirzet Hamzić, prof. Muhamed Mehanović i hfz. prof. Vedad Jupić. Članovi debatnih ekipa bili su: Amina Kusur, Dženana Smajić, Abdullah Hrustić, Hatidža Oparidija, Ahmed Behaudin Mušanović, Sumejja Suša, Medina Zubača, Fatima Huseinspahić, Senedin Hadžimuhamedović, Amila Ibrica, Lamija Ibrica i Abdullah Ahmed. Debata je realizirana uz medijsku podršku televizije Hayat.

Hor Gazi Husrev-begove medrese na zatvaranju manifestacije „Dani o Allahovom Poslaniku – Selam, ya Resulallah“

Tradicionalnom Večeri ilahija i kasida u Multimedijalnom centru na Kovačima završena je kulturno-vjerska manifestacija „Dani o Allahovom Poslaniku - Selam, ya Resulallah 2021.“ u organizaciji Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo. Učenice i učenici, članovi hora Gazi Husrev-begove medrese, predvođeni profesorom hfz. Nedžadom Čemanom, učestvovali su u programu sa ilahijom „Ya imame-r-rusli“.

Hatma dova i prigodno sjećanje na hafiza Sinanuddin-ef. Sokolovića, profesora Gazi Husrev-begove medrese

Povodom 110. godišnjice od rođenja hfz. Sinanuddin-ef. Sokolovića, profesora Gazi Husrev-begove medrese, u amfiteatru naše škole upriličeno je prigodno sjećanje na njegov život i djelo te je proučena hatma-dova. Hatma-dovi je, pored profesora i učenika Medrese, prisustvovala rodbina rahmetli profesora Sokolovića. Hafiz Sinanuddin Sokolović je preselio na ahiret 30. septembra 1973. godine, a iza sebe je ostavio bogatu kućnu biblioteku koju su njegovi

potomci u cijelosti poklonili Gazi Husrev-begovoj biblioteci. O svojim sjećanjima na profesora Sokolovića govorio je profesor Abdulgafar-ef. Jukić, učenik hafiza Sinanuddin-ef. Sokolovića, dugogodišnji imam, vjersko-prosvjetni referent i odgajatelj u Gazi Husrev-begovoj medresi.

Učenici izborne grupe nastavnih predmeta Historija-Geografija posjetili su Muzej ratnog djetinstva

U srijedu, 10. novembra 2021. godine, učenici izborne grupe nastavnih predmeta Historija-Geografija, zajedno sa profesoricom historije Selmom Ćerimagić, posjetili su Muzej ratnog djetinstva. Učenici su imali priliku pogledati izložbenu postavku i aktivno učestvovati u kreativno-edukativnim radionicama o temi Izgradnja mira.

Učenici trećeg razreda Gazi Husrev-begove medrese posjetili Memorijalni centar Potočari i odali počast žrtvama genocida u Srebrenici

U subotu, 13. novembra 2021. godine, učenici trećeg razreda Gazi Husrev-begove medrese, u pratnji razrednika i odgajatelja te profesora historije Hajrudina Mešića, posjetili su Memorijalni centar Potočari. U Memorijalnom centru domaćin im je bio kustos Ahmo Mehmedović, koji je učenike upoznao sa radom, izložbom i ostalim sadržajima Memorijalnog centra. Imali su priliku da se upoznaju sa osnovnim činjenicama vezanim za genocid u Srebrenici, a bilo je riječi i o stradanju Bošnjaka bosanskog srednjeg Podrinja u periodu agresije na Bosnu i Hercegovinu 1992-1995. Kao i svake godine do sada, učenici i profesori su zajednički obavili namaz na musali Šehitluka Genocida nad Bošnjacima u Potočarima i proučili hatma-dovu koju su ranije zajedno proučili pred duše žrtava genocida u Srebrenici. Gazi Husrev-begova medresa u kontinuitetu od 2000. godine, shodno Godišnjem planu i programu rada, organizuje posjetu Memorijalnom centru Potočari. S obzirom da prošle školske godine, zbog ograničenja uzrokovanih pandemijom COVID-19, učenici i učenice drugog razreda nisu bili u prilici posjetiti Memorijalni centar, učinili su to ove godine kao učenici trećeg razreda. Time je nastavljen kontinuitet od 2003. godine da niti jedna generacija naših učenika ne završi Medresu a da nije posjetila Memorijalni centar u Potočarima i odala počast žrtvama genocida.

U srijedu, 10. novembra 2021. godine, učenici izborne grupe nastavnih predmeta Historija-Geografija, zajedno sa profesoricom historije Selmom Ćerimagić, posjetili su Muzej ratnog djetinstva. Učenici su imali priliku pogledati izložbenu postavku i aktivno učestvovati u kreativno-edukativnim radionicama o temi Izgradnja mira.

Svečanom akademijom u Gazi Husrev-begovoj medresi obilježen 25. novembar – Dan državnosti Bosne i Hercegovine

U ponedjeljak, 22. novembra 2021. godine, u amfiteatru Gazi Husrev-begove medrese, održana je svečana akademija u povodu obilježavanja 25. novembra – Dana državnosti Bosne i Hercegovine. Ove godine, zbog propisane mjere ograničenog broja osoba koje mogu boravi-

ti u zatvorenom prostoru, Svečanom akademiji su prisustvovali učenici četvrtog razreda Gazi Husrev-begove medrese, njihovi razrednici i odgajatelji, te nekoliko profesora. O značaju 25. novembra – Dana državnosti Bosne i Hercegovine prisutnima je govorio prof. dr. Enver Imamović. Nakon predavanja profesora Imamovića, članovi literarno-recitatorske sekcije naše škole izveli su prigodan program.

Nova hafiza Alma Karzić, svršnica Gazi Husrev-begove medrese

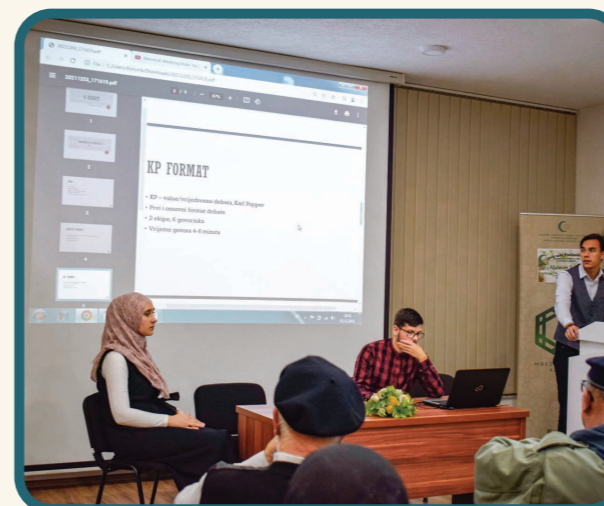
U nedjelju, 28. novembra 2021. godine u Sarajevu, pred Komisijom Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u sastavu: hfz. Ismet-ef. Spahić, predsjednik, doc. dr. hfz. Mensur-ef. Malkić, hfz. Haso-ef. Popara i mr. hfz. Salih-ef. Halilović, uspješno je položila hifz Alma Karzić iz Zgošće kod Kaknja i time stekla časno zvanje hafizatu-l-Kur'ani-l-kerim. Ispit je trajao od 15. do 28. novembra 2021. godine u prostorijama Gazi Husrev-begovog mekteba. Hafiza Alma Karzić, kći Kasima i Ramize, rođena je 26. aprila 1986. godine u Zenici. Završila je

Osnovnu školu „Abdulvehab Ilhamija“ u Tršću, a zatim i Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu 2004. godine. 2010. godine diplomirala je na Pravnom fakultetu. Njen muallim je bio Šaban-ef. Šemić a muhaffiza Nermina Ćuprija. Čestitamo hafizi Almi, njenoj porodici, muhaffizi i članovima Nastavničkog vijeća Gazi Husrev-begove medrese.

Članovi debatnog kluba „Ad Factum“ u posjeti debatnom klubu Medžlisa islamske zajednice Kakanj

Članovi debatnog kluba „Ad Factum“, u petak 3. decembra 2021. godine, odazvali su se na poziv novoosnovanog debatnog kluba Mreže mladih iz Kaknja te učestvovali u panel-diskusiji o temi „Da li je debata važna i koliko je ona prisutna u našoj svakodnevnici?“ Diskusiji je prethodila zajednička večera, prezentacija aktivnosti Mreže mladih i članova debatnog kluba „Ad Factum“. Nakon diskusije, uslijedilo je druženje članova debatnih klubova tokom kojeg su izrazili zadovoljstvo na ostvarenoj saradnji. Prisutnima su se u svojstvu domaćina obratili glavni imam Medžlisa islamske zajednice Kakanj Sulejman-ef. Čeliković, koordinator Mreže mladih Ermin-ef. Zahirović te voditelj debatnog kluba pri Mreži mladih Muhamed Vehab. Panel-diskusiju vodili su treneri debatnog kluba „Ad Factum“ profesori Mirzet Hamzić i Edin Balta.

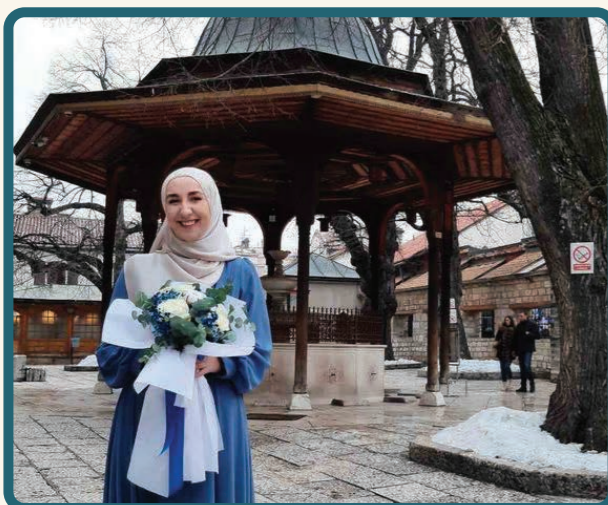
zili zadovoljstvo na ostvarenoj saradnji. Prisutnima su se u svojstvu domaćina obratili glavni imam Medžlisa islamske zajednice Kakanj Sulejman-ef. Čeliković, koordinator Mreže mladih Ermin-ef. Zahirović te voditelj debatnog kluba pri Mreži mladih Muhamed Vehab. Panel-diskusiju vodili su treneri debatnog kluba „Ad Factum“ profesori Mirzet Hamzić i Edin Balta.

U Gazi Husrev-begovoj medresi obilježen Svjetski dan arapskog jezika

U petak, 17. decembra 2021. godine, učenice i učenici Gazi Husrev-begove medrese, uz koordinaciju predmetnih profesorica, pripremili su prigodan program u povodu 18. decembra – Međunarodnog dana arapskog jezika. Arapski jezik se ubraja među šest službenih jezika organizacije Ujedinjenih nacija. Osamnaesti decembar, kao Međunarodni dan arapskog jezika, obilježava se od 2012. godine, a podudaran je sa datumom iz 1973. godine, kada je Generalna skupština Ujedinjenih nacija prihvatila arapski jezik kao šest-

ti službeni jezik Organizacije. Arapskim jezikom danas govori više od 300 miliona ljudi, te je službeni jezik u 24 države svijeta. Tim povodom, učenice i učenici četvrtog razreda su recitovali originalni tekst poezije na arapskom jeziku. Profesori i učenici su imali priliku da posjete izložbu radova učenika drugog, trećeg i četvrtog razreda koja je bila postavljena u holu Medrese. Uz predstavljene radove, naročite simpatije su pobrale vrijedne učenice koje su se potrudile da pripreme i posluže različite vrste kolača, omiljenih specijaliteta arapske kuhinje. Program je zaokružen emitiranjem emisije na radiju „BIR“ u subotu 18. 12. 2021. godine u jutarnjem terminu. Sadržaj emisije bio je u potpunosti posvećen Međunarodnom danu arapskog jezika.

Hifz položila Amina Imamović, svršenica Gazi Husrev-begove medrese

U srijedu, 22. decembra 2021. godine, u Sarajevu pred hafiskom komisijom Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, u sastavu: hfz. Ismet-ef. Spahić, predsjednik, doc. dr. hfz. Mensur-ef. Malkić, hfz. Haso-ef. Popara i mr. hfz. Salih-ef. Halilović, uspješno je položila hifz Amina Imamović iz Turalića kod Kaknja, i time stekla časno zvanje hafizatu-l-Kur'ani-l-kerim. Ispit je trajao od 08. do 22. decembra 2021. godine u prostorijama Gazi Husrev-begovog mekteba. Hafiza Amina Imamović, kći Mirzeta i Azemine, rođena je 29. decembra 1996. godine u Zenici. Završila je Osnovnu školu „Rešad Kadić“ u Brnjicu, a zatim i Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu 2015. godine. Godine 2020. završila je Fakultet islamskih nauka u Sarajevu. Njen muallim bio je njen otac hadži Mirzet-ef. Imamović, a muhaffiz hfz. Mensud-ef. Đulović, profesor kiraeta u Gazi Husrev-begovoj medresi. Dvije sestre hafize Amine – hafiza Almedina i hafiza Eldina, prije nekoliko godina, uspješno su položile hifz pred hafiskom komisijom.

Čestitamo hafizi Amini, njenoj porodici, muhaffizu i članovima Nastavničkog vijeća Gazi Husrev-begove medrese. Allah mubarek olsun!

Hifz položila Berina Kučković, svršenica Gazi Husrev-begove medrese

U subotu, 25. decembra 2021. godine, u Sarajevu pred hafiskom komisijom Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, u sastavu: kurra hafiz dr. Dževad-ef. Šošić, hafiz dr. Đevad-ef. Hrvačić, hafiz dr. Muhamed-ef. Čajlaković i hafiz. dr. Abdul-Aziz Drkić, uspješno je položila hifz Berina Kučković, iz Prokosovića kod Lukavca, i time stekla časno zvanje hafizatu-l-Kur'ani-l-kerim. Hifz je učila od 23. oktobra 2017. godine do 10. oktobra 2021. godine, a ispit pred hafiskom komisijom

polagala je od 15. do 25. decembra 2021. godine u prostorijama Centra za Kur'an i sunnet u Sarajevu. Hafiza Berina Kučković, kćerka Hajrudina i Dževide, rođena je 08. augusta 2002. godine u Tuzli. Završila je Osnovnu školu Prokosovići u Prokosovićima, a zatim i Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu 2020. godine. Trenutno je studentica prve godine Medicinskog fakulteta u Tuzli, odsjek Opći studij medicine. Njeni muallimi u mektebu su bili Ekrem-ef. Brigić i Eldar-ef. Ejubović, a muhaffiz hafiz Amir-ef. Hodžić. Čestitamo hafizi Berini, njenoj porodici, muhaffizu i članovima Nastavničkog vijeća Gazi Husrev-begove medrese.

Hifz položila Iman Silajdžić, učenica četvrtog razreda Gazi Husrev-begove medrese

U ponedjeljak, 27. decembra 2021. godine, u Sarajevu pred hafiskom komisijom Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, u sastavu: kurra hafiz dr. Dževad-ef. Šošić, hafiz dr. Đevad-ef. Hrvačić, hafiz dr. Muhamed-ef. Čajlaković i hafiz. dr. Abdul-Aziz Drkić, uspješno je položila hifz Iman Silajdžić, učenica četvrtog razreda Gazi Husrev-begove medrese, i time stekla časno zvanje hafizatu-l-Kur'ani-l-kerim. Ispit pred hafiskom komisijom polagala je od 13. do 27. decembra 2021. godine u

prostorijama Centra za Kur'an i sunnet u Sarajevu. Hafiza Iman Silajdžić, kćerka Fuada i Zahide, rođena je 03. januara 2003. godine u Sarajevu. Njeni muallimi u mektebu su bili dr. Abdulgafar-ef. Velić i mr. Ahmet-ef. Skopljak, a muhaffiz hafiz mr. Abdussamed-ef. Podojak. Čestitamo hafizi Iman, njenoj porodici, muhaffizu i članovima Nastavničkog vijeća Gazi Husrev-begove medrese. Allah mubarek olsun.

IN MEMORIAM

U 65. godini života, 7. 11. 2021. godine, na bolji svijet, preselio je bosansko-hercegovački intelektualac, Hasan Čengić, jedan od osnivača Stranke demokratske akcije i političar koji je obavljao veliki broj dužnosti u institucijama Bosne i Hercegovine i Islamske zajednice.

Hasan Čengić rođen je u Foči 1957. godine. Osnovnu školu završio je u Ustikolini, Foča. Pohađao je Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu od 1972. do 1977. godine nakon čega je, kao jedan od studenata prve generacije, upisao Islamski teološki fakultet u Sarajevu, a na kome je diplomirao 1982. godine. Po završetku studija na Islamskom teološkom fakultetu u Sarajevu, 1982. godine kratko obavlja dužnost imama, hatiba i muallima u Stocu, sve do hapšenja u martu 1983. godine.

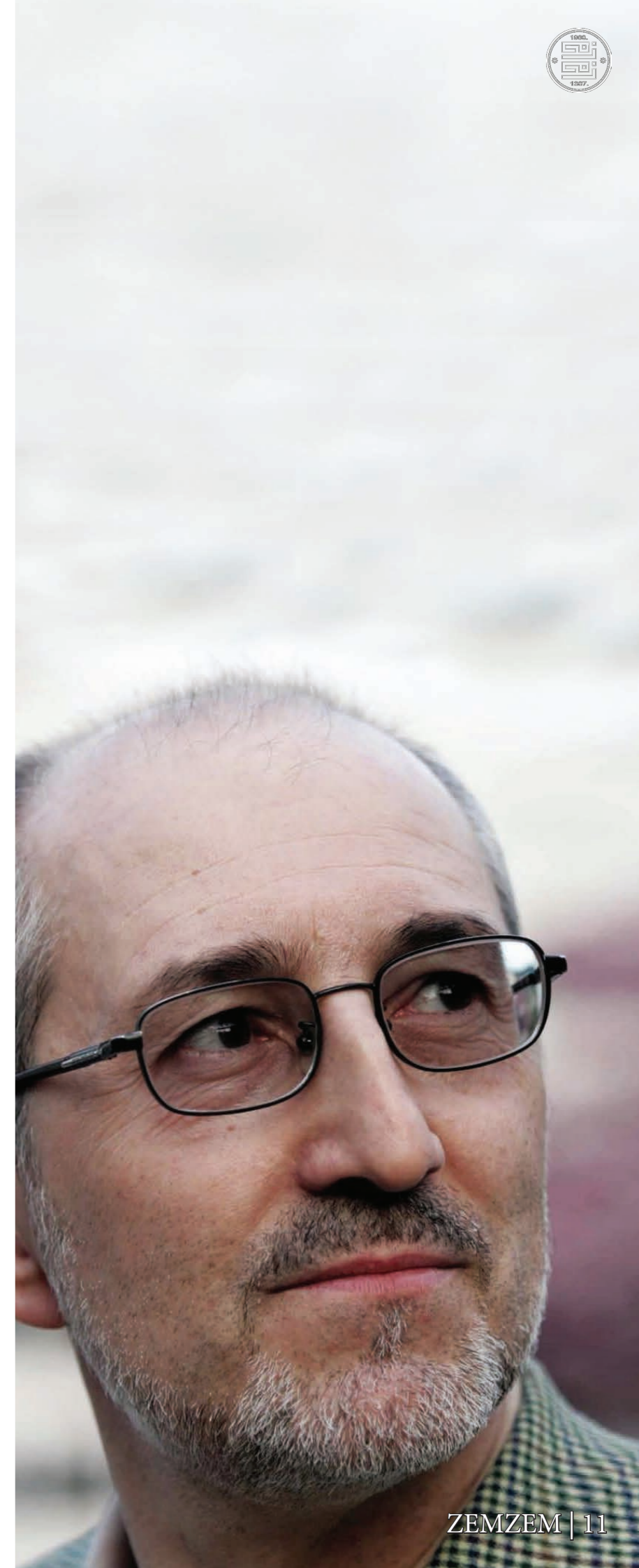
U čuvenom Sarajevskom procesu, koji je vođen protiv muslimanskih intelektualaca biva uhapšen 1983. godine kao trećeoptuženi te potom nepravredno osuđen za verbalni delikt na deset godina zatvora. Pušten je nakon pet godina provedenih u zatvoru u Zenici. U jesen 1988. godine počinje raditi u Islamskom centru u Zagrebu, u Zagrebačkoj džamiji, kao imam, muallim i hatib. Govorio je arapski, engleski i turski jezik.

Osnivanjem Stranke demokratske akcije od maja 1990. godine obavlja funkciju organizacionog sekretara, da bi nakon toga vršio dužnost tehničkog sekretara SDA. U periodu od 1991. do 2019. godine, na svim kongresima SDA biva biran za člana Glavnog odbora Stranke. Od početka agresije na Bosnu i Hercegovinu aprila 1992. pa do januara 1996. godine obavlja dužnost člana Vrhovne komande TO/Armije Republike

Bosne i Hercegovine u svojstvu pomoćnika komandanta za logistiku u Generalštabu Armije BiH izvan Bosne i Hercegovine. Od 1996. godine obavlja funkciju zamjenika ministra Odbrane Federacije Bosne i Hercegovine. Od 1996. do 2003. godine kao član Predstavničkog parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine vrši funkciju predsjednika Komisije za povratak izbjeglih i raseljenih, da bi od 2003. do 2007. godine kao poslanik u Domu naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine obavljao funkciju predsjednika Komisije za vanjsku i trgovinsku politiku. U periodu od 1998. do 2018. godine, u četiri saziva, biran je za člana Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Funkciju predsjednika Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini obavlja u periodu od 2014. do 2018. godine. Hasan Čengić dobitnik je priznanja Zlatna značka Patriotske lige i Srebreni štit Armije Republike Bosne i Hercegovine, a za dobitnika Plakete Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu biva izabran 2018. godine.

Kao čovjek pun povjerenja i poštovanja, Hasan Čengić imao je poseban odnos prema svojim roditeljima, Halid-begu Čengiću i majci hadži Merjem-hanumi (rođenoj Lutfikadić), kao i sestrama Nedžmi i Edibi. Obzirom da je volio i pazio starije i djecu, njegova posebna pažnja i ljubav bivaju usmjereni ka njegovoj porodici, supruzi Fahiri Fejzić-Čengić i kćerkama Halisi, Emini i Sidiki.

Rahmetli Hasana Čengića možemo pamtiti po izrazitoj temeljitosti, posvećenosti, tačnosti, preciznosti, pouzdanosti, znanju i vizijama u svim fazama njegovog života i djelovanja.

IN MEMORIAM

“Za stotinu godina, nikome neće biti važno da li smo živjeli 20 ili 80 godina. Neke od nas će spominjati po dobru, a nekima će se ime zaboraviti. Ali, najvažnije od svega je da idemo pred Gospodara sami, sa svojim djelima.”

Kažu da je bio učen, hrabar, oštar na jeziku, svestran i vizionar. Rođen 15. 2. 1970. godine u selu Orlje, pokraj Tutina. Završio je osnovnu školu u selu Ribariće, a potom Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu. Završava Islamski fakultet, odsjek šerijatsko pravo, u Konstantinu u Alžiru 1993. godine, te postdiplomske studije u Libanu i doktorske na Internacionalnom fakultetu u Novom Pazaru, kojeg je i osnovao.

Često je govorio o ljubavi prema svom selu, pogledu na nebeski horizont i zvezdanim noćima. Od sedme godine uči arapsko pismo s drvene daske koju

mu je napravio otac i time kreće njegovo vjersko obrazovanje. Od djedovog asistenta u džamiji, kada bi se družio sa učenim ljudima i tako razvio ljubav prema znanju, do čovjeka čiji utjecaj ljudi cijene i pamte i nakon njegove smrti.

Teško je pobrojati sve njegove uspjehe i načine kojim je unaprijedio društvo i zajednicu. Važno je istaći da je bio izabran za muftiju 1993. godine, kada je osnovan Mešihat Islamske zajednice u Sandžaku, zatim za predsjednika Mešihata Islamske zajednice u Srbiji. Osnovao je obrazovne ustanove od vrtića, preko Medrese do Internacionalnog univerziteta u Novom Pazaru.

Pokretač je magazina „Glas islama“, jedan od osnivača izdavačke kuće „El Kelimeh“, Agencije za certifikovanje halal kvaliteta, Instituta za izučavanje genocida i zločina, ženske medrese Gazi-Isa beg u Novom Pazaru, Centra za humanitarni rad „Hajrat“, sedam vakufskih kuhinja... Bio je akademik Bošnjačke akademije nauka i umjetnosti (BANU). Održao je veliki broj upečatljivih predavanja islamske tematike.

Ljudi su ga voljeli i zasigurno je dao nemjerljiv doprinos bošnjačkom narodu u svim sferama života. Bio je cijenjen i poštovan govornik te uzoran čovjek djelima i riječima: „Ne borimo se zato da uništimo druge, već se borimo da mi budemo što bolji – jer sve što je loše, samo od sebe će se urušiti.“ „Budite spremni na to da će ljudi o vama često govoriti, pa i javno, ali će dosta i lagati. To su radili i Allahovim poslanicima, a da vama ne rade.“ „Moj trenutak smrti određen je prije mog rođenja. To sam kroz vjeru naučio. O tome odlučuje isti Onaj koji je odlučio da ja dođem na ovaj svijet i zato ne može mi biti to faktor na osnovu koga ću ja promijeniti stav. Ja, zapravo, mogu da biram hoću li mojoj djeci ostaviti oca izdajnika ili oca šehida – odlučio sam da im ostavim oca šehida.“ „Nas idealiste je nemoguće uništiti zato što nas ne možete izračunati, ne možete nas predvidjeti, ne možete uplašiti i ne možete kupiti.“

Drugi o muftiji Zukorliću: „Muamer ef. Zukorlić je bio svestran čovjek, nije bio prosječan. Njegov život bio je obilježen nastojanjem da uspostavi institucije koje će nadomjestiti višestolječnu prazninu, pogotovo kod Bošnjaka Sandžaka“ „Sve njegovo je bilo da nas nauči kako da koračamo ponositi, uzdignutih glava i bez kalkulacija.“ „Priatelje i nepriatelje, svakoga od njih na svoj način, prisilio je da ga poštuju.“ Reisu-l-ulema Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini dr. Husein ef. Kavazović

“Žurio je kao da je znao da će kratkog vijeka biti.”

(Muftija i predsjednik Mešihata Islamske zajednice u Srbiji, prof. dr. Mevlud ef. Dudić)

SPREMNOST ZA PROMJENU STANJA NABOLJE KAO ODLIKA PRAVIH MUSLIMANA

PRIPREMIO HFZ. HAMZA ATTAR
FOTOGRAFIJA: REJHANA SELIMANOVIĆ

Je li to odvažnost postala nepoznanica nama muslimanima? Gdje je nestala spremnost muslimana za promjene? Gdje je nestala spremnost muslimana da mijenjaju stanje nabolje? Jesmo li to postali najveće kukavice a potomci smo najhrabrijih ljudi? Izgleda da smo dokazali, još jednom, princip života: kada se kvari najbolje – postaje najgore. Šteta! Zaista je velika šteta što nismo uspjeli održati emanet prijašnjih generacija, što nismo uspjeli nastaviti ondje gdje su oni stali. Šteta je, jer smo dali prednost uživanju, lagodnosti života nad uzvišenim ciljevima, nad uzvišenim radom za vjeru islam.

Kako su prvi muslimani imali hrabrosti da negiraju kipove a posvjedoče jednoću Gospodara i poslanstvo Muhammeda, s.a.v.s.? Imali su hrabrosti da to javno kažu, da na tome ustraju i druge pozivaju u okolini koja je bila spremna i željna da ih zbog njihovog stava protjera iz grada, zaplijeni njihovu imovinu i da ih ubije, a mi danas nismo spremni svojim bližnjima, s kojima dijelimo ista vjerska uvjerenja, isti identitet, da kažemo i učinimo bilo šta što bi odudaralo od ustaljene prakse. Da li se to bojimo da ćemo biti „crne ovce“, da ćemo biti nazvani podrugljivim imenima pa iz tog razloga ne smijemo ispoljiti revolucionarni duh koji postoji u svima nama, već puštamo da se on u nama gasi a toliko nam je značajan?! Da taj duh nije bio prisutan kod prvih muslimana, islam ne bi izašao iz kuće Erkama; da Halid ibn Velid, Ebu Ubejde i Amr ibn el-'As nisu bili nošeni povjetarcem revolucionarnog duha, da nisu bili nošeni svjetlom Objave koji je obasjao suhe, vrele, beživotne predjele poluotoka, oni se nakon toga ne bi pretvorili u zelenu oazu pogodnu za život; da Emevije i Osmanlije nisu pronijele bajrak islama preko Ibera i Bosfora nošeni istim tim duhom, da li bi sada milijarda ljudi bila u okrilju jedine ispravne vjere islama, da li bismo mi u našoj Bosni bili muslimani? Zahvala Uzvišenom Gospodaru na tome! Dovedi smo se u situaciju da kada jedna osoba uzvikne: „Ovaj vara, ovaj laže, radi nepravilno, radi nezakonito, prepisuje itd.“, javi se deset drugih koji mu govore:

„Šuti, pusti ga nek' se snađe“, „Gledaj svoja posla“, „Šta tebe briga“ i sl. E, pa ja neću da šutim! Briga me je, itekako me je briga. Neću da šutim jer me pogađa što moj prijatelj, moj brat, poznanik, sugrađanin čini grijeh, uništava sebe i druge, jer time on uništava i društvo. Ne želim da šutim, jer moj brat, moj prijatelj, moj poznanik od sebe pravi prevaranta i lažova, on ponižava sebe, smatra sebe za priprostog, a ustvari je obdaren bistrim umom, razboritošću, talentom i pružena mu je mogućnost da bude odlikaš, odlikaš u značenju dobrog insana, ali on to sve gazi, uništava i bira da postane propalica. Probudimo taj duh u nama kako bismo riješili pitanje: „Zašto su muslimani nazadovali?“, jer nakon konstatacija muslimanskih umova prošlog stoljeća u vezi ovog pitanja, gdje Emir Šekib Arslan razloge toga vidi u nespremnosti na podnošenje žrtve, izlaženja iz okvira komfora, Hasan el-Benna u udaljavanju od islama i prihvatanju stranih ideja od strane muslimana, Alija Izetbegović u tome što intelektualna masa stremi nečemu što narod islamski ne želi, došlo je na red da uz želju za promjenom, uz buđenje duha i hrabro krenemo u realizaciju tog projekta koji bi morao dovesti do popravljavanja stanja.

„Velike promjene i jesu donosili pojedinci, ostali bi ih samo slijedili“, stajalo je na posljednjoj stranici ovog lista u prethodnom broju, pa stoga, budimo hrabri i spremni mijenjati stvari nabolje, ne posustajmo zbog komentara onih koji udovoljavaju svom nefsu kroz grijehe, jer između raditi lakše ili raditi bolje i korisnije, birajmo bolje i korisnije. To je put kojim rijetki hode jer je on težak, pun prepreka, ali je njegov kraj zadovoljstvo duše usljed svijesti da je to davanje sebe za dobro drugih, jer je to put koji donosi uspjeh na oba svijeta.

Novi hafiz u Medresi

Pripremio
hfz. Mustafa Sinanović

Nadnaravnost logičke povezanosti kur'anskih ajeta

Gazi Husrev-begova medresa biva sve bogatija hafizima – čuvarima govora Uzvišenog Stvoritelja. Svi oni, hafizi i hafize, jesu dragulji, plemići i plemkinje ummeta Muhammeda, a.s., odabrani od Najmilostivijeg da u svojim srcima i razumu čuvaju Kur'an i primjenjuju ga u svakodnevnom životu, a među njima je i mladi hafiz Davud Aldobašić, sin Samira i Mine, učenik četvrtog razreda Gazi Husrev-begove medrese. Hafiz Davud, rođen je 11. decembra 2002. godine u Tešnju. Završio je Osnovnu školu „Džemal Bijedić“ u Miljanovcima – Tešanj. Hifz je učio pred muhaffizom hfz. Ahmed-ef. Bukvićem, od 15. februara 2020. godine, a za vrijeme pohađanja nastave u Gazi Husrev-begovoj medresi, naučene stranice preslušavao ga je muhaffiz dr. hfz. Mensur Malkić. Polaganje hifza je trajalo od 13. do 22. oktobra 2021. godine pred hafiskom komisijom u sastavu: hfz. Ismet-ef. Spahić, predsjednik; doc. dr. hafiz Mensur-ef. Malkić, član, hfz. Haso-ef. Popara, član, i hfz. mr. Salih-ef. Halilović, član. U petak, 22. oktobra 2021. godine, nakon džuma-namaza, pred Komisijom za hifz Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, proučio je posljednje sure Časnog Kur'ana i time ispunio uslove da mu se prouči hafiska dova i promoviše u titulu hafiza Kur'ana. U nedjelju, 26. decembra 2021. godine, poslije podne-namaza, u Hamzibegovoj džamiji u Tešnju, proučena je hafiska dova hafizu Davu-

du Aldobašiću. Organizator hafiske dove bio je Medžlis Islamske zajednice Tešanj. Na početku programa prisutnim se obratio mr. Fuad-ef. Omerbašić, glavni imam MIZ Tešanj a zatim i dr. Jasmin Hadžikadunić, predsjednik Udruženja Bošnjaka „Vrijeme Zeman“ iz Tešnja. Nakon toga su uslijedila učenja ašereta prisutnih hafiza i obraćanje prof. dr. hfz. Mevludin-ef. Dizdarevića, zeničkog muftije. Kratke sure proučio je novi hafiz Davud Aldobašić a hafisku dovu muhaffiz hfz. Ahmed-ef. Bukvić, imam Hamzibegove džamije u Tešnju. U svojstvu izaslanika reisu-l-uleme Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini dr. Husein-ef. Kavazovića, prisutnima se obratio i uručio hafisku diplomu i poklon Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, doc. dr. hfz. Mensur-ef. Malkić, direktor Gazi Husrev-begove medrese a ispred Gazi Husrev-begove medrese poklon je uručio prof. hfz. Omer-ef. Zulić, razredni starješina mladog hafiza. Ovom svečanom činu prisustvovali su i članovi redakcije Zemzem koji su iskoristili priliku da među prvima čestitaju hafizu Davudu i razgovaraju s njim. Hafiz Davud je sa čitaocima Zemzema podijelio svoje iskustvo učenja hifza riječima:

Kur'an je logičan, samo ga treba povezati

Allah, dž.š., nam na raznovrsne načine otkriva poruke koje su skrivene u prvom i nezaobilaznom izvoru cjelokupnog islamskog učenja, Kur'anu Časnom. Jedan od načina na koji Kur'an interpretira svoje savršenstvo jesu muđžize, tj. nadnaravnosti. Nakon što sam napamet naučio prvih nekoliko stranica Kur'ana, odlučio sam, februara 2020. godine, svoje učenje nastaviti pred muhaffizom. Odluka je to s kojom se susreće svaki hafiz. Razmišljajući koga da odaberem kao svoga muhaffiza, dojmio me se Mushaf moga prijatelja čije su stranice i ajeti bili raznobojni, te sam tako, ušavši u priču s njim, ostao zadivljen metodom koju je on koristio a osmislio je hfz. Ahmed Bukvić pred kojim sam nastavio učenje hifza, a na čiju preporuku me je naučene stranice, određeno vrijeme, preslušavao i dr. hfz. Mensur Malkić, direktor Medrese.

U čemu se ogleda metoda logičkog povezivanja?

Metoda koju sam primjenjivao bi se mogla nazvati kao metoda logičkog povezivanja. Po mom mišljenju, to je veoma interesantna, ali u isto vrijeme i zahtjevna metoda, kako za učenika tako i za učitelja. Njena posebnost ogleda se u logičkom povezivanju kur'anskih ajeta. Općepoznata je činjenica da osnova čvrstog hifza jeste tefsir, tj. tumačenje Kur'ana, a tome idu u prilog i informacije da su ashabi, drugovi Allahovog Poslanika, a.s., za učenje Kur'ana izdvajali znatno više vremena i truda nego što to mi danas činimo jer su se trudili da prožmu u svaki aspekt kur'anskog teksta. Naučili bi deset ajeta, potom stali dok u potpunosti ne bi shvatili njihovo značenje i pretočili ih u svakodnevni život. Isto tako, Uzvišeni Allah je spuštao Kur'an

postepeno, te ga tako trebamo i usvajati. Upravo u tome se ogleda i ova metoda koja nastoji Kur'an približiti ljudskom razumu, kako bismo nastojali čuvati Kur'an baš onako kako su to činile prve generacije vjernika. Ajeti se upoznaju, prevode, razlažu, povezuju, razumijevaju, pa tek onda usvajaju tj. uče napamet, što kroz ovu metodu zapravo biva jednostavno.

PRIMJER
Džuz: 1
Rub: 4

ključne riječi podveze glagoli upozorenja sličnosti

jednom kontekstu. Mimo toga što su ajeti i stranice redom uvezani, kroz ovu metodu se mutešabih, odnosno manje jasni ajeti, koji često zbunjuju učenike, također, rješavaju logičkim vezama, a sve sa uporištem u tefsiru. Ova metoda se sastoji od 8 krugova, te se uči tako što se kreće od zadnjeg rub'a (osmina džuz'a) prvog džuz'a, zatim zadnjeg rub'a drugog džuz'a, pa nadalje do kraja Kur'ana u prvom krugu, a u drugom krugu se uči predzadnji rub' prvog džuz'a itd. Da bi bilo lakše za razumjeti ovo o čemu govorim, trebalo bi pogledati barem jednu tako obojenu stranicu Kur'ana koja se nalazi u priručniku za ovu metodu. U njoj se vidi da žuta boja jesu veze tj. ključne riječi iz ajeta s kojim ih međusobno povezujemo, naprimjer, povezujemo riječ vatra i grijeh, zelena jesu podveze, veze koje su logičnije i lakše za razumjeti, tipa riječ Gospodar i Allah, plava jesu glagoli, crvena jesu upozorenja na različitost pojedinih ajeta i dijelova ajeta, narandžasta jesu sličnosti ajeta, dijelova ajeta, itd. Meni je ova metoda bila privlačna i preporučujem je onima koji žele da krenu putem hifza Kur'ana.“

Zahvaljujemo se našem hafizu Davudu na ovom pojašnjenju metode koju je primjenjivao prilikom učenja Kur'ana napamet i nadamo se da će njegovo iskustvo koje je s nama podijelio koristiti budućim hafizima.

ISLAM I MUSLIMANI U EVROPI

Pripremio Ahmed Bešlić

Kada govorimo o muslimanima Evrope, treba imati na umu da govorimo o skupini koja broji preko pedeset miliona vjernika. Dakle, radi se o broju vjernika koji zavrđuju pažnju, vjericima koji su svjesni svoje vjere i žele prakticirati njene propise. Kada su u pitanju muslimani u Evropi danas, ima muslimana koji su domicilno stanovništvo i koji su u islamu duže vrijeme i ima doseljenika koji su se iz različitih razloga doselili na tlo Evrope, te se tu nastanili. U Istočnoj Evropi veliki je broj domicilnih muslimana, kao što je slučaj kod nas u Bosni i Hercegovini, na Kosovu, te u Makedoniji, Albaniji i Bugarskoj, dok su muslimani u Zapadnoj Evropi uglavnom doseljenici novog doba, koji su u zapadnoevropske zemlje došli zbog posla.

KRIZA IDENTITETA U EVROPI?

Zapadna društva, a Evropljani posebno, prolaze kroz vrlo duboku krizu identiteta. Njen prvi izraz potječe iz dvostrukog fenomena - globalizacije i, u Evropi, pojave EU (Evropske unije). Druga dimenzija krize identiteta jesu napadi koji izvana slabe tradicionalne simbole gdje se unutar samih društava pojavljuju nove vrste građana. Oni su bili Azijati, Afrikanci, Turci, Arapi, a sada su Francuzi, Nijemci, Švicarci, Šveđani... Njihovi

roditelji su dolazili da zarade za život, često s namjerom da se vrate svojim kućama, ali sada se njihova djeca sve više integrišu u društvo. Većina muslimana danas brani svoje prisustvo na Zapadu i u Evropi. Mladi više nemaju dvojbu oko prihvatanja državljanstva, predstavljanja sebe kao angažiranih građana koji učestvuju u društvenom i kulturnom životu zemlje u kojoj žive.

IDENTITET MUSLIMANA U EVROPI

Za muslimana i muslimanku, koji prakticiraju vjeru i koji ističu svoj religijski identitet kao važnu ulogu u svom životu i radu, važno je da su u potpunosti opredijeljeni za ljudska prava, pokazujući da je moguće uskladiti svoj vjernički i građanski identitet. Posjedujući te vrline, i žena muslimanka zauzima važnu ulogu u međureligijskom dijalogu u kojem ruši predrasude i pokazuje da je društveno biće koje doprinosi i aktivno učestvuje u društvenim dešavanjima. Svjedoci smo rađanja evropske islamske kulture unutar koje muslimani ostaju vjerni temeljnim vjerskim principima priznajući i svoju evropsku kulturu. Evropski islam danas je stvarnost: ženama i muškarcima prvi jezik je njemački, francuski, italijanski... Postali su dio različitih evropskih kultura i uprkos negativnom imidžu kojeg promovira mediji, oni se osjećaju kao kod kuće i tu žele graditi svoju budućnost i odgajati djecu. U Kur'anu, Allah dž.š. nudi brojna eksplicitna i implicitna rješenja i koncepte za njegovanje mira. Svaki pojedinac treba da bude pravedan prema sebi i drugim ljudima, dajući svakoj osobi njeno pravo. Važno je uspostaviti mir u sebi i svoju komunikaciju sa drugima temeljiti na principima strpljivosti, praštanja i pravičnosti. Samo na taj način moguće je nadati se mirnom i pravednom društvu.

A MEĐURELIGIJSKI DIJALOG U EVROPI?

U međureligijskom dijalogu između kršćana i muslimana je naša zajednica muslimana na Zapadu veoma aktivna. Smatramo ga sastavnim dijelom odgovorne i zrele zajednice, što je za svaku pohvalu i što je potrebno za daljnji uspjeh i napredovanje na tim prostorima. Dijalog je jedna od temeljnih ljudskih potreba: da bi postojalo „ja“, potrebno je da postoji i „ti“. Zbog razlika postoji dijalog, a upoznavanje sa drugim i drugačijim, u doba globalizacije, nije više iznimka, već pravilo. Stoga, na dijalog sa drugim vjerskim zajednicama treba da gledamo kao na šansu za učvršćivanje uzajamnog poštovanja različitosti. Moramo iz šire perspektive gledati sebe i svoje sugrađane, jer je svako od nas različit i to moramo prihvatiti i razvijati. Ja sam, na primjer, Bošnjak po nacionalnosti, musliman po religiji, Evropljanin po kulturi itd. Ovo, smatram, ne bi trebao biti nikakav problem jer živim sa ovim identitetima i jedan ili drugi preuzimaju vođstvo ovisno o kontekstu ili prilici. Rekao bih da se ovim identitetima mogu dodati i druge dimenzije: biti čovjek, imati specifičan društveni status, posao itd. Naši identiteti

su konstantno u razvoju. Ovo je Tarik Ramadan dobro objasnio i analizirao u knjizi "Biti evropski musliman" gdje je rekao da je muslimanski identitet uvijek otvoren, uvijek inkluzivan i uvijek u pokretu. Kroz međureligijski dijalog kršćana i muslimana na Zapadu stvaramo mostove tolerancije, suživota i mira.

OTVORENOST MUSLIMANA

Danas muslimanski građani u Evropi sve više studiraju i više komuniciraju s društvom. Kao posljedica toga, njihova nova vidljivost predstavlja upravo suprotnost onome što se obično govori. Ta nova vidljivost ne dokazuje postojanje zatvorene i izolirane zajednice, već upravo suprotno: pokazuje da se nove generacije otvaraju, izlaze iz svojih društvenih i religijskih okvira da zauzmu mjesto u društvu koje s pravom smatraju svojim. Ovo je značajan iskorak: na intelektualnom nivou, na fakultetima, društveno, politički, kulturno, u sportu... muslimanski građani se uključuju. Zajedničke šetnje za mir, zajedničke javne molitve, zajednička druženja i predavanja, zajedničke izložbe u kulturnim ustanovama, stručna usavršavanja i slične manifestacije šalju pozitivnu sliku naše zajednice muslimana.

MEĐUSOBNO POŠTOVANJE - PUT DO MIRNOG ŽIVOTA

Smatram da su mir i međusobno poštovanje najveći poklon koji čovjek može imati i doživjeti. Evropa ne može preživjeti ako nastavi težiti svom definiranju isključivim terminima i u suprotnosti prema drugima, islamu i muslimanima, kojih se plaši. Ono što Evropi najviše treba danas nije toliko dijalog s drugima koliko dijalog sa samim sobom. Mora priznati svoje različite aspekte i pomiriti se s različitosti u svojoj prošlosti kako bi ovladali neophodnim pluralizmom svoje budućnosti. Muslimani mogu, bez ikakve polemike, pokazati da dijele suštinu vrijednosti na kojima je utemeljena Evropa i da je njihova religijska tradicija također doprinijela pojavi i promociji ovih vrijednosti. Naša miroljubiva i pravična religija treba tako biti i predstavljena. Uvjereni da istina i pravda uvijek pobjeđuju, smatramo svojom obavezom nastaviti saradnju i dijalog sa zajednicama drugih religija i predstaviti našu vjeru, zajednicu kako i zaslužuju, u najljepšem svjetlu.

PRIPREMILE:

DŽENANA SMAJIĆ
DALIDA SOFTIĆ

MEĐUNARODNI DAN ARAPSKOG JEZIKA

Kao i ljudi, jezici imaju životni put koji se sastoji od rađanja (nastanka), razvijanja i umiranja. Poznato je da postoji niz izumrlih jezika koji su čak bili službeni jezici nekih svjetskih imperija kroz povijest čovječanstva. Neki od njih su latinski, koptski i dr. Međutim, arapski jezik je sa svojom dugom historijom u životu već stoljećima i trenutno predstavlja jedan od najbogatijih i najrazvijenijih jezika u svijetu. Arapski jezik pripada južnom ogranku semitskih jezika i sa oko 250 miliona govornika nalazi se na četvrtom mjestu na svijetu po proširenosti. Sama činjenica da je Kur'an - Božiji govor objavljen i dostavljen na arapskom jeziku ukazuje nam na posebnu vrijednost, ljepotu i bogatstvo koje ga krasi.

Potreba za učenjem arapskog jezika

Arapski jezik je već nekoliko posljednjih godina primamljiv za učenje na Balkanu, a naročito na prostoru Bosne i Hercegovine. Razlog tome je to što su mnoge nauke svoj procvat doživjele upravo na područjima gdje je dominantan jezik arapski. Jezik Kur'ana veoma je važan muslimanima širom svijeta (više od milijarde stanovnika Zemlje) jer je sastavni dio ibadeta, sastavni dio namaza, učenja Kur'ana, te svih drugih ibadeta koji se ne mogu obaviti bez ovog jezika. Pored ovoga, on je zadugo bio jezik politike, nauke i književnosti širom muslimanskih zemalja u brojnim historijskim epohama, kao što je trenutno u arapskom svijetu. Radi svega spomenutog, arapski je jezik veoma važan i nama jer čini sastavni dio našeg bića. Također, sve je veći broj mladih ljudi koji u potrazi za poslom odabiru saradnju i poslovanje sa razvijenim zemljama Bliskog istoka, a osim toga, iz godine u godinu, sve je više turista koji dolaze iz

arapskih zemalja u Bosnu i Hercegovinu, što iziskuje makar osnovno poznavanje arapskog jezika radi kvalitetnog odnosa i sporazumijevanja.

Sačuvani arapski rukopisi

Kroz historiju, na našem prostoru sačuvani su brojni pisani spomenici arapsko-islamske kulture, a posebno je bogata, po broju rukopisa i knjiga, Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu. Pored nje, arapski rukopisi se mogu naći širom bivše Jugoslavije: u Zagrebu (Zbirka orijentalnih rukopisa JAZU), Beogradu (Narodna biblioteka), Sarajevu (Orijentalni institut), Mostaru (Arhiv Hercegovine), Dubrovniku (Arhiv), Skoplju i Prištini.

Nastanak alhamijado književnosti

Ulaskom Bosne u osmanlijsko-islamski civilizacijski i kulturni krug nastaje arebica. U periodu od 15. do 20. stoljeća u Bosni je na bazi ovog pisma nastala jedna specifična naporedna pismenost spram pismenosti na bosančici. Bošnjaci, koji su prakticirali islam kao vjeru, moral i kulturu, proizveli su arebicu - arapsko pismo prilagođeno fonetskom sistemu bosanskog jezika, te je na ovom pismu nastala jedna neobična, duhom i raznolikošću bogata književnost, nazvana alhamijado književnost.

Svjetski jezik

Datum 18. decembar obilježava se kao Međunarodni dan arapskog jezika, a podudaran je sa datumom iz 1973. kada je Generalna skupština Ujedinjenih nacija prihvatila arapski kao šesti službeni jezik Organizacije. Razlog proglašenja arapskog jezika kao svjetskog jeste taj što je ovaj jezik očuvao i raširio ljudsku civilizaciju i svjetsku kulturu.

Preporuka za čitanje profesora Mirzeta Hamzića

U ovom svijetu, ako nisi spreman riskirati život da bi spasio život – taj drugi život je izgubljen.

Roy Gutman

U želji da vam pažnju usmjerimo na univerzalne vrijednosti života, odlučili smo da u ovom broju predstavimo knjigu koja, zasigurno, zavređuje pažnju čitalaca. Naš profesor Bosanskog jezika i književnosti Mirzet Hamzić za čitanje predlaže knjigu Roya Gutmana *Svjedok genocida*. Nadamo se da će se ovo djelo što prije pronaći u rukama naših čitalaca!

Roy Gutman (Roy Gutman) je svjetski poznati novinar američkog lista *Newsday*, dobitnik Pulitzerove nagrade za izvještavanje iz Bosne i Hercegovine 1992. godine, čovjek koji je prvi svijetu prenio istinu o koncentracionim i logorima smrti u Prijedoru.

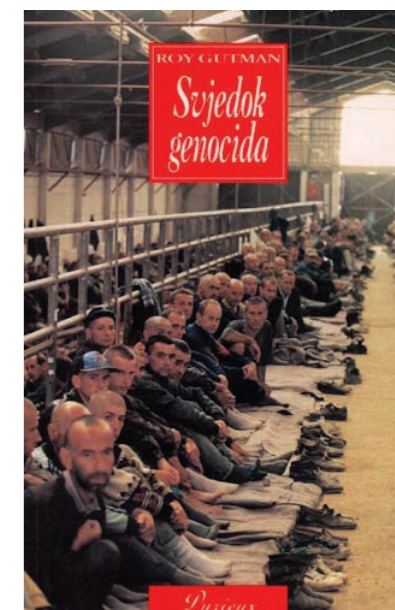
Bio je august 1992. godine i njegovi izvještaji za *Newsday* o koncentracionim logorima pod srpskom upravom imali su izuzetnu snagu i stravični zločini u Bosni i Hercegovini nisu više mogli biti skrivani od javnog mnijenja u demokratskim državama. Izvještaji iz Bosne i Hercegovine donijeli su mu 1993. godine Pulitzerovu nagradu za međunarodno izvještavanje, nagradu Georg Polk u istoj kategoriji.

Njujorški izdavač Macmillan Publishers u istoj godini printat će mu knjigu *Svjedok genocida*, koja će se godinu dana kasnije, 1994, nadopunjena pojaviti u Zagrebu u izdanju Durieuxa, da bi se, godinu dana kasnije, obogaćena novim poglavljima pojavila u Sarajevu u koprodukciji više izdavača.

Uvodna rečenica zagrebačkog izdanja pogađa suštinu: *Nijedna poštast nije u tolikoj mjeri unakazila poslijeratni izgled Evrope kao napad Srbije na Bosnu.*

U sarajevskom izdanju prvim rečenicama u uvodnim napomenama svoje knjige Gutman pojašnjava karakter agresije na BiH: *Ovo je izvještaj jednog novinara o najstrašnijem zločinu protiv jednog evropskog naroda još od doba nacističkog holokausta. Srbijanske vlasti i vođe pobunjenih bosanskih Srba nazivaju ga 'etničkim čišćenjem', a vlade i institucije Zapada taj su eufemizam prihvatile kao da su ga same izrodile. Činjenice međutim govore da se radi o genocidu – namjernom pokušaju da se istrijebi jedan narod samo zbog svoje pripadnosti određenoj religiji.* Knjigu *Svjedok genocida* Jerusalem Post je okarakterizirao kao neophodnu i esencijalnu knjigu o genocidu.

Roy Gutman proglašen je 2010. godine počasnim građaninom Sarajeva i dodijeljen mu je ključ grada Sarajeva.

Fripremle:
Dina Pepić,
Dalida Softić

VREMENPLOV

NOVEMBAR

10.11.1483.

Rođen Martin Luter. Bio je njemački teolog i reformator, te jedna od najznačajnijih ličnosti u XVI stoljeću

U Southwarku, Surrey, Engleska (danas dio Londona) rodio se John Harvard, osnivač Harvard Collegea

21.11.1694.

U Parizu je rođen francuski prosvjetiteljski pisac, historičar i filozof, Francois-Marie Arouet, poznatiji kao Volter

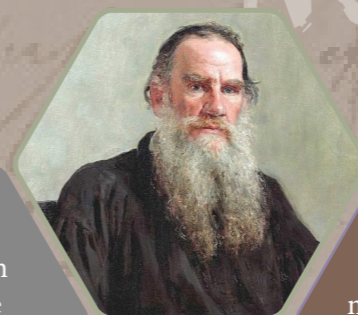
Prvo izdanje "Postanak vrsta" Charlesa Darwina koje označava novu epohu u razumijevanju evolucije svijeta

17.11.1869.

Sueski kanal je otvoren nakon više od 10 godina izgradnje

Slučajno otkrivene rendgen zrake od strane njemačkog profesora Wilhelm Conrad Röntgena

7.11.1910.

Umro Lav Nikolajevič Tolstoj, ruski pisac i jedan od najvećih svjetskih romanopisaca

14.11.1969.

Lansiran je Apollo 12 iz svemirskog centra Kennedy na Floridi, druga raketa koja je sletila na Mjesec

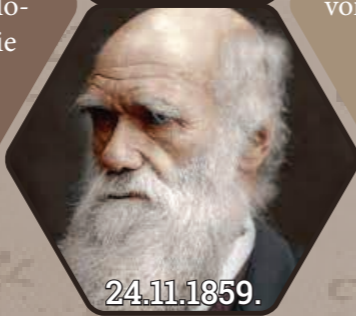
4.11.1979.

Došlo je do jednog od najvećih diplomatskih skandala u historiji savremene diplomatije, započela je iranska talačka kriza

Generalna skupština UN-a usvojila je Deklaraciju o pravima djeteta, kojom su proglašena jednaka prava za svu djecu

29.11.1607.

24.11.1859.

8.11.1895.

4.11.1979.

DECEMBAR

27.12.1571.

U Weilder Stadt, u Njemačkoj, rodio se Johannes Kepler. Smatran ocem moderne astronomije

The Observer, sada najstarije sedmične novine na svijetu, prvi put su objavljene u Britaniji

4.12.1791.

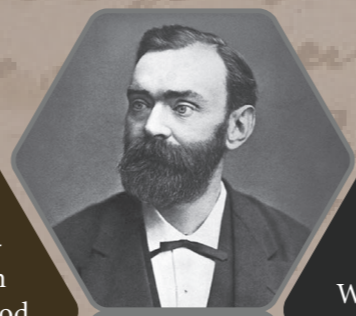

5.12.1791.

Umro je Wolfgang Amadeus Mozart, jedan od najvećih kompozitora svih vremena

Napoleon Bonaparte je krunisan za cara Francuske od strane pape Pija VII u Parizu

2.12.1804.

10.12.1896.

Umro je švedski hemičar, inovator i dramski pisac Alfred Nobel, u San Remu, Italija

Orville i Wilbur Wright izveli su prvi uspješan let avionom na motorni pogon

17.12.1903.

21.12.1913.

U New Yorku je objavljena prva ispunjaljka

Oformljena Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca

1.12.1918.

1.12.1988.

Benazir Bhutto je nominirana za premijerku Pakistana, prva žena koja je upravljala muslimanskom nacijom

14.12.1995.

U Parizu je potpisan Dejtonski mirovni sporazum kojim je okončan rat na prostoru Bosne i Hercegovine

TEMA BROJA

Bosna, to je jedna dobra zemlja

ILUSTRACIJA:
Lufman Babajić

Poslovice

Pripremila Sabrina Vehab

Poslovica je slikovita izreka koja izriče životnu mudrost ili mudru misao. Brojni narodi su u na osnovu događaja ili raznih pojava ustalili izraz koji bi, na osnovu njihovog iskustva, predvidio daljnji tok događaja. Upravo taj izraz danas nazivamo poslovicama. Iako su mnoge poslovice nastale prije nekoliko stoljeća i danas se njihova poruka može primijeniti na brojne situacije iz savremenog života. Pomoću poslovice poboljšavamo svoje razumijevanje i znanje jezika, kao i ljudi i događaja oko nas.

Poslovica	Značenje
•“Da je pamet do kadije, k'o od kadije, ne bi kadija ni treb'o.”	•Da je pameti prije kazne, kao nakon kazne, ne bi kazni ni trebalo.
•“Haje za nju k'o za lanjski snijeg.”	•Lanjski snijeg označava nešto što je zaboravljeno, nema više nikakvog značaja. / Prošlost do koje nam više nije stalo.
•“Fukari je i sirće slatko.”	•Siromah je zadovoljan i sa skromnim stvarima.
•“Mlad delija, star prosjak.”	•Lijep mladić koji ima mnoge smjelosti je u starosti siromašan. / Lijep mladić koji je iskoristio mladost na pogrešan način.
•„Jazuk je to ...“	•Šteta je to...
•“Da mi se soja dograbiti, lahko mi je s njim boraviti.”	•Da mi se dobrog roda dograbiti, lahko mi je sa njim živjeti.
•“Iver ne pada daleko od klade.”	•Trijeska ne otpada daleko od drveta. / Dijete je uvijek slično roditeljima.
•“Ošta palo, poštapalo.”	•S kim si, takav si. / Dijete je slično roditeljima.
•“Obrali smo bostan!”	•Izvukli smo deblji kraj. / Izgubiti nešto, biti poražen.
•“Novi dan, nova nafaka.”	•Novi dan, nova prilika.
•”Dert se savlada saburom.”	•Bol se prevaziđe strpljenjem.

Pripremila
Hadžera Čelović
Fotoqrafije:
Lamija Basarić, Halima Išerić

Plamen ljubavi prema domovini

Sjećam se, jedne ciče zime, djedovih riječi. Nad vatrom je ruke grijao, povremeno ispijajući kahvu iz fildžana. Iako sam tada bila mala, voljela sam slušati njegove doživljaje iz hladnog i tmurnog perioda naše domovine. Pomno sam ga slušala i pokušavala zamišljati te scene, samo što je u dječijoj mašti sve bilo obojeno najljepšim bojama. Te noći, upitah ga: “Gdje su bili nana, mama, dok si ti čuvao našu Bosnu?” Nije znao kojim riječima bi mi to opisao, te je ublažio priču dovoljno da shvatim. U očima sam mu vidjela ogromnu bol, dok je samo mislio o tome. Pročisti grlo, suzdržavajući jecaj u glasu, te otpoče s pričom.

“Godine su prošle od toga, a još uvijek čujem jecaje tvoje majke i nane, kada sam se kasno u noći uputio sa grupom muškaraca i momaka iz sela u šumu, na izlazu iz grada. Nije bilo hoćeš-nećeš. Moraš! Ideš po hladnoći i zimi, ne znaš ko te čeka iza sljedećeg drveta. Možda ni ne dočekaš sutra, ali ne možeš se vratiti nazad. Imali smo kojekakvu opremu. Žene su od starih, sivih deka šile uniforme, a od rasporenenih džempera kape i rukavice. Pa se to prosljeđivalo onima koji idu na liniju. Ali nijedna kapa, šal, ni rukavica ne mogu ugrijati srce čovjeka koji žudi za mirisom svoje čeljadi. Oko srca mi je hladno bilo, ne znajući gdje su, s kim su...” - teški uzdasi su odali njegovu tugu, dok se pripremao da nastavi sa govorom.

“Bio je to januar, grane su počele pucati pod težinom snijega. Vraćali smo se sa linije, kad čuh pucanj. Noge su mi se odsjekle. Da l' od straha il' od zime, ne znam. Postavio sam pušku na rame i tihim koracima preko svježeg snijega krenusmo prema mjestu odakle je odzvanjao pucanj. Po zvuku se osjetilo da je ispaljen iz puške koja je bila bolja od naše, to ti garantujem. Mi smo se borili sa puškama 'podrezanicama' i ručno pravljenim

granatama. Pravog naoružanja je bilo vrlo malo. Kad pridismo bliže mjestu odakle se čuo pucanj, vidjeh da je grupa muškaraca prljavih uniformi opkolila Hasan-efendijinu kuću. Iako ih je bilo znatno manje nego nas, vikali su glasno. Shvatili smo po naglasku da su vojnici suprotne strane. Ispalili smo par metaka u snježnu krošnjnu drveća i tako ih natjerali na bijeg niz brdo. Iz kuće se čuo plač i vrisak efendijine unučadi. Tješi ih efendinica i razgrnuvši heklane zavjese, pokušava vidjeti šta se dogodilo. Kad ugleda nas, uzdahnu s olakšanjem i ponovi riječi iz Kur'ana, podižući ruke ka nebu.” - oteo mu se jedan jecaj u glasu i suza mu kane na bijeli obraz. A ja, požurih pa mu obrisah suzu i zagrlih ga. Vjerovatno je tada pomislio na one koje je iza sebe ostavio. Da li su i oni na svaki prasak stavljali prste u uši, sakrivali se pod sinije i jecajima prikrivali zvukove?

“Bilo je još sličnih događaja. Nisu svi završili kahvom i pričanjem viceva djeci, kako bi im misli odvratili od nedavnih dešavanja, kao što je ovaj. Svakim danom strah od smrti se povećavao. Ipak, mislim da je od toga bio samo veći strah od Uzvišenog, te da porodicu svoju ne dočekaš na ovome svijetu. Ni ljeta nam nisu puno lakša bila. Iza akšam-namaza, te julske noći, sjedosmo pod krošnjnu kruške da odahne-mo, nakon dva dana hoda po šumama Husada. Jedna misao, od mnogih koje su nam hujale kroz glavu, bila je kako ćemo sa ovo malo hrane što imamo preživjeti još dva dana u šumi. Bilo nas je četverica i trebali smo dvije konzerve 'Ikara' i pola vekne hljeba podijeliti, a da nam opet ostane dovoljno za sutra. Sa slašću pojedosmo pola, a pola ostavismo u velike teške torbe, čije su naramenice modre tragove na tijelu

ostavljale. Ubrali smo još poneku krušku i zaslادili se. Onda legosmo i zagledasmo se u vedro nebo na kojem smo zvijezde mogli brojati, jednu po jednu. Naredna dva dana smo stražarili u toj šumi, negdje pri podnožju planine. U povratku kući, pored nas projuri vojni kamion, koji je prevezio pedesetak vojnika, a iz njega odjekuje pjesma: “Ja ti odoh, majko, Bosnu braniti”.

“Dedo, dedo, kako ste vi uspjeli odbraniti Bosnu?”, upitah, obgrlivši ga oko vrata. “Bosnu smo branili srcem, dušom, ustrajnošću i vjerom u Jedinog, te oslanjanjem na Njega da će podariti našoj djeci slobodu izražavanja vjere i otkloniti strah koji smo mi pretrpjeli za vedriju budućnost. Sada, kada vidim djecu kako radosno trče i igraju se, uče dove i mole se, pričaju svojim jezikom, jezikom svojih predaka, znam da smo uspjeli! Znam da smo ostvarili naše ciljeve. Džaba ti sve oružje, ako se srcem ne boriš. Takva je naša narav, u najtežim trenucima, osmijehom i vjerom u Jedinog, se borimo.”

Shvatila sam svaku riječ koja je prelazila sa njegovih usana i stapala se sa pucketanjem drveta. Sve do danas, tih riječi se sjećam, pucketaju mi poput ogrjeva, ali nikada se u pepeo ne pretvaraju. Te riječi su ogrjev moje duše, koji mi srcu ne da da zaboravi, od kojeg plamen ljubavi prema domovini gori i ne gasi se.

Tragovi

Jedna je misao znam, za neke tuđe uši, sasvim slaba i nečujna. Za neke tuđe oči, možda, bezbojna i nevidljiva. Za neki tuđi dodir isuviše daleka i neopipljiva. Ali ja, sad i ovdje, čitavam je bićem svojim osjećam. Odzvanjaju joj koraci dok hrli meni, odvažno i smjelo, kao da bedeme nemam. Kao da moja tvrđava, od kamena čvršća, ovu slabu dušu što je skrila, nije visoke zidine podigla. Kao da sam već bitku bez borbe predala. Jednako smjelo ulazi u moje odaje. Kao da prepreka nije ni bilo, uvlači se u svaku moju poru, svaku ćeliju, svaki atom. Paralizovano stojim, čekam. Nijema za riječi prihvatam, razoružarana sam pojavom. Prihvatam, raznijela je svaku drugu misao. Kao da je veto na moje odluke imala oduvijek, stavila ih je u drugi plan. Samo tako, zavela diktaturu. Osjećam naglu ekspanziju bola kao posljedicu prevelike joj dominantnosti i još negdje u prikrajku, vjetar kako pirka, ovaj put nemoćan da mi pritekne u pomoć. Mogu sad u tišini da se kajem. Ipak sam joj pobjedu lično uručila, a mjesto borbe, na mejdan iznijela zahvalu.

I tako, nenadano, nenajavljeno, dođe meni ta misao na konak. Muči me nesanica, glavobolja, ali sve mislim neka, džajz je musafirija lijepo dočekati. I tako, gledam u oči još jednu neprospavanu noć koja mi s osmijehom na licu pruža ruku. Svjesna je da ću se uskoro uhvatiti u koštac.

Pola tri ujutro, a ja razbirem misli kao opalo kestenje u travi što se od ljudskog oka krije i upotpunjava idiličnu sliku kasne jeseni. Vrlo sažteta misao. Kompleksna, a jednostavna. Tragovi. Lanac koji neprekidno niže nove misli, nikle upravo sad, u mojoj glavi, postaje duži. Kao na traci, smjenjuju se. Tragovi. Na prvi pogled, slabe konstrukcije, bez naznaka da teže nečemu višem, bez naznaka da znače više, da mogu biti više, upravo su samo to - tragovi. Sitne su to supstance za tako velik um jednog čovjeka. A to, što na prvi pogled zaključujemo, daje jadan prikaz te veličine, prožete ironijom.

Tragovi su sve što imamo. Život u tragovima ostavljamo. Naše postojanje odraz je i posljedica nečijeg traga, za ovog prolaznog života ostavljenog. Tuđim tragovima k'o po suhom lišću gazimo, omamljeni i nesvjesni da upravo svoje nekom drugom ostavljamo. U mom svijetu, dalje od pravila surove realnosti i puno dalje od zakona logike, ovaj pojam traga sasvim je homologičan. Imam tu neizrecivu, nadasve čudnu naviku, da sve rastavljam na proste faktore. A sad evo, dok strpljivo čekam da mozak obradi pristiglu informaciju shvatam, ovdje moja pamet staje. Ovo mi je granica. Tragovi se ne rastavljaju. Oni su osnove. Svaki trag, jednak onom što mu prethodi i jednako važan kao njegov sljedbenik, usko je vezan za početak. Kao broj u matematici, kao pojam u logici, trag je osnovna jedinica nauke o življenju.

Pamte nas po tragovima. Po onom što iza nas ostaje, da svjedoči o nama. Trag, nikad zapisan, a dovijeka živ i primijetan. Tako i mi, Bošnjaci. Po tragovima ljude osjećamo. Od ključnog trena, što razdvaja ovaj i onaj svijet, samo jedno da se pamti ostaje. Samo je jedna činjenica, jedan opis i jedna referenca u moru onih što se u obzir uzimaju, ključna. Samo ona *ala rahmetile* odjek ima. Ono si što iza sebe ostavljaš.

I razmišljam. Krenut ću sutra kaldrmom kroz čaršiju, gazit ću kao nebrojeno puta dosad po tragovima velikih ljudi, ipak, ovaj put za promjenu, toga svjesna. Iako za oči svijeta nevidljivi, moj će nemiran korak svaki trag duboko osjećati. Poći ću onda, učeći salavate, nešto bržim korakom, cestom uz Kovače. Do šehidskog mezarja. Tragovi ovdje nešto jači odraz imaju. Nešto jači utisak ostavljaju. Duša zna. Suzama su mazluma orošeni, bojom krvi obojeni. U inat sivom zaboravu prkose. Tragovi ovdje - živim se osjećaju. Na sopstvenoj ih koži osjećam. Sva čula bude se. Ovaj miris kao da je iz samog Dženneta potekao. Spustit će se tišina na mezarje. Ne šute oni,

to šutim ja. Pogledom nišane ukrašene polukružnim simbolom na vrhu, milujem. Osmotrim šta je ostalo, hrabrost, prkos, žilavost našeg otpora i vjera u Jedinog. Amanet mi na pleća stavljaju. Da tragovima njihovim, sigurnim korakom pođem. Da u borbi za istinu, straha nema. Da je i život za Bosnu malo dati. Spremit ću u džep svoj Kur'an, pozlaćenih korica, malih dimenzija i znam, pogled će mi kao suđen poletjeti prema zastavi. Vihoreći se na vjetru tako prkosna i slobodna i ona trag svoj vjerno ostavlja. Misao o tragu željeni je trag na me ostavila. Na meni je sad da ustrajem.

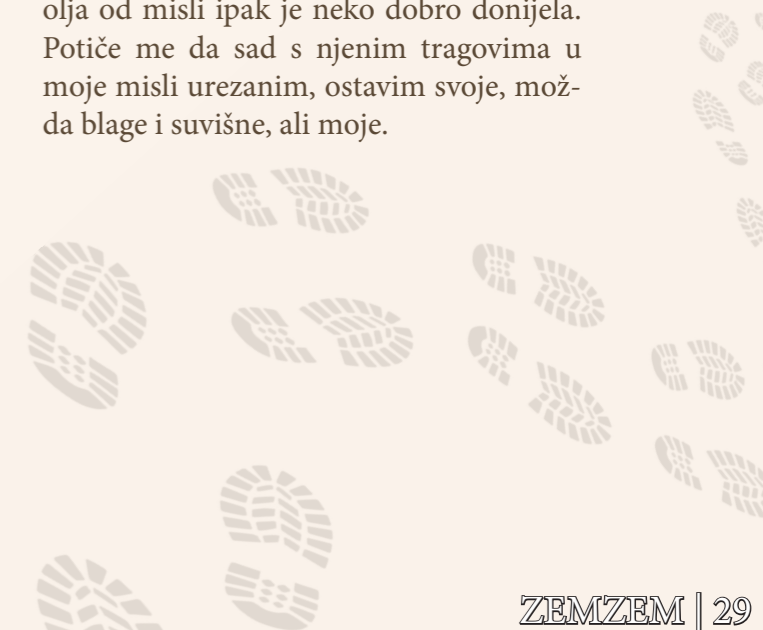
U ješku krize, kad domovina moja niske udarce nezaštićena prima, ne ostajem neutralna. Njena nezavisnost u meni živi, suverenitet joj se u mojim očima ogleda, a državnost svakim korakom mojim, po zemlji njenoj, obnavlja. Trag svoj i ja ću ostaviti. Makar sitan, blijed i nečujan. Makar kao zrno pšenice neznan. Kad jednom mene ne bude, kad koraci kaldrmom utihnju. Kad vjetar sarajevski zatalasa travu što je oko mezara moga nehajno rasla, znat ću, iz mog će zrna najljepše klasje iznići, tragovi će moji opstati.

Misao me polahko napušta, a tragovi ostaju. Zora sviće i nudi mi objašnjenje. Nevolja od misli ipak je neko dobro donijela. Potiče me da sad s njenim tragovima u moje misli urezanim, ostavim svoje, možda blage i suviše, ali moje.

tragovi

Pisala
hfh. Zerisa Pleh

Fotografija:
Edin Imamović

IZ NAŠE SEHARE

PRIPREMILE AMINA SUBAŠIĆ I MEDINA ZUBAČA

Narod koji svoju tradiciju baci u zaborav, sam biva zaboravljen i izgubljen. Zato vas, u ovom broju Zemzema, uvodimo u seharu, riznicu punu blaga i dukata, donosimo duh sevdaha, podsjećamo na neke od vrijednih običaja našeg naroda, našu nošnju, fes i opanke, ćejf svojstven ponositom Bošnjaku.

TRADICIONALNA NOŠNJA U BOSNI I HERCEGOVINI

U ono što sada već nazivamo očuvanim blagom stare Bosne, možemo svrstati tradicionalnu nošnju. Do kraja 19. stoljeća nošnja našeg stanovništva bila je domaće proizvodnje. Na nju su utjecali mnogi društveni, kulturni i historijski elementi koji su je doveli do toga da ostavi pečat u domaćoj historiji, o kojoj se vijekovima ponosno govori. Proizvodila se

od kože, lana, pamuka i svile. Vuna se najviše koristila u proizvodnji odjeće namijenjene za gornji dio tijela, te za odjeću koja se nosila i ljeti i zimi.

Koža se upotrebljavala sirova, osušena i bez daljnjeg prerađivanja. Od nje se proizvodila obuća, odnosno, opanci, koji su širom Bosne poznati i kao putravci, oputnjaci, fašnjaci.

DINARSKÉ NOŠNJE

Dinarske nošnje obuhvataju planinska područja i prostore zapadne Bosne. U Hercegovini postoje dvije varijante: "umska" i "brdska". "Umska" nošnja zahvata sjeverni i zapadni

dio Hercegovine, što uključuje okolinu Mostara, Stoca, Konjica, Ljubinja itd. "Brdska" se prostire po istočnim dijelovima, te zahvata dijelove oko Foče i Čajniča. Ono što, ustvari,

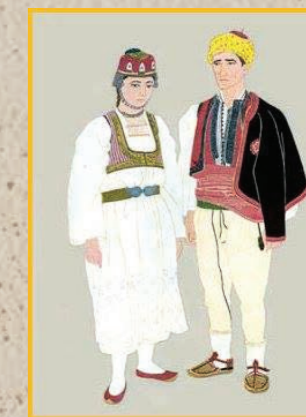
predstavlja glavne karakteristike ove nošnje jesu: lanena duga košulja, krojena je izjedna, ispod ruke ima umetnute prave kline, vezana je pozadi, na rukavima i na prsima. Muslimanske košulje u dinarskoj oblasti nisu imale vez. Kada su u pitanju gornji dijelovi nošnje najvažniji su: zubun, haljina i pregača.

Čarape su bile od vune, pletene i do koljena. Plele su se na dva načina: na pet igala ili jednom iglom. U Bosni i Hercegovini su bila zastupljena oba načina. Bile su u crnoj i crvenoj boji a na sebi su imale motive; u zapadnoj Bosni su to najčešće bili rombični motivi dok su u Hercegovini bile i crne i bijele. Nošnju na glavi činila je crvena kapica koja je bila plića ili dublja i kod djevojaka je obično bila ukrašena novčićima.

SREDNJOBOSANSKE NOŠNJE

Ove nošnje zahvatale su dijelove u dolini rijeke Bosne, zatim područja kod njenog izvora u Sarajevu, odakle su se protezale do Maglaja, tačnije do planine Ozren, pa sve do Majevice i rijeke Drine.

Ono što je karakteristika za ženske srednjobosanske nošnje, jeste, na prvom mjestu, košulja od "uzvod-

nog" pamučnog ili miješanog "beza". Ove košulje pružale su se do gležnja, a lijep detalj činilo je to što su bile nabrane sa klinima ispod ruke.

Što se tiče nošnji na glavi, karakteristični za djevojke bili su crveni fesići, a za žene su to bili koturi raznih oblika. Pleli su se od pruća a preko njih se pružala bijela četvrtasta marama. Na veliku žalost, osim folklorista nećemo vidjeti nekoga ko nosi narodnu nošnju, ali u svrhu očuvanja tradicije, te ponosnog predstavljanja drugima, još uvijek postoje mjesta gdje ih možemo vidjeti.

Sevdah u Bosni i Hercegovini

Imenovan bješe trzaj tanke žice saza i brzina kojom žica, tako tanka i slabašna, rasijeca prsa bolna od ljubavi; imenovan bješe glas prepukao od čežnje, nevidena suza u kraju oka, tajni pogledi pod sjenom vela. Imenovana bješe i tišina, jer, o sevdahu se i šuti. Naziv "sevdalinka" izrođen je od riječi "sevdah", arapski izraz za žuč koja se nalazi u samom središtu čovjeka, kao kolijevka za tajne koje znaju samo on i njegova dva dlana. Umjetnost nas nekad bolje razumije negoli mi sami sebe i zato je sevdalinka, baš bošnjačka! Mi smo oduvijek bili poseban narod, izdvojeni potomci kamenih spavača, jer Bošnjak u jednoj ruci drži mač, u drugoj ljljan, čist i neoštećen. Ratnik i ašik; bolest i lijek. Srce i pokretač sevdalinke su osjećaji, a njene teme su čitave priče pažljivo utkane u riječi i strofe, i poseban narod je dobio čast, da nosi breme tkanja, kao Sulejman svoj štap; neumorno i zavisno. Početkom 16. stoljeća u brojnim urbanim naseljima Bosne i Hercegovine, pojavile su se prve inspiracije za muziku i prvi tekstovi koji će kasnije nositi naziv "sevdalinka". Kao i sama Bosna, takva je i pjesma sevdalinka, kako kažu „prkosna od sna“, omotana dozom mistike, zanimljivo neistražena, privlačno sakrivena.

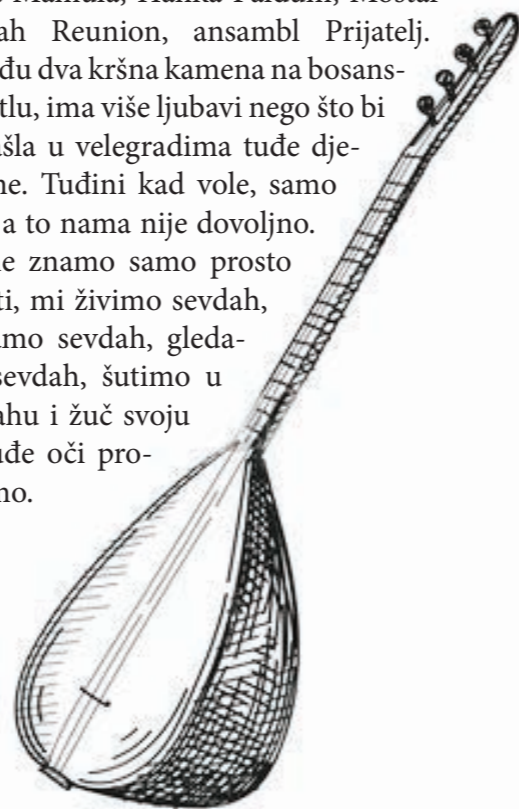
**A što ćemo ljubav kriti
kad ja moram tvoja biti
Srce više nije moje
tebi, dragi, pripalo je**

Nastaje kao posljedica prodiranja islamske kulture u slavensko stanovništvo; u samom svom korijenu spaja toplo i hladno praveći toplinu usred koje se izmučeni insan osjeća dovoljno sigurno.

Tako sigurno da izlije svoju dušu u nekoliko riječi. Blago se vremenom troši, dukati pohabaju, novci pocijepaju, svile poderu, biseri razaspu; ali riječ, nikada. Godinama kasnije, ljudi pjevaju o ljubavi dvoje mladih, koji već odavno počivaju u zemljanoj postelji. Zar se u tome ne ogleda bogatstvo prenošenja tradicije na nova pokoljenja? U jednu ruku, odraz je i emocionalne inteligencije ljudi prostora Bosne i Hercegovine; pjevali smo jadima, depresiji i izmučenoj duši, te značaj pridavali oku nevidljivim bolestima.

**Sejdefu majka buđaše
Ustani, kćeri moja Sejdefo
Zar misliš, majko, da ja spim?
Ja ti se mlada s dušom dijelim**

Istaknuti izvođači naše predivne pjesme ovdašnjeg vremena su: Dr. Hašim Muharemović, Dr. Himzo Polovina, Zehra Deović, Safet Isović, Zaim Imamović, Nada Mamula, Hanka Paldum, Mostar Sevdah Reunion, ansambl Prijatelj. Između dva kršna kamena na bosanskom tlu, ima više ljubavi nego što bi se našla u velegradima tuđe djevodine. Tuđini kad vole, samo vole, a to nama nije dovoljno. Mi ne znamo samo prosto voljeti, mi živimo sevdah, pjevamo sevdah, gledamo sevdah, šutimo u sevdahu i žuč svoju na tuđe oči prosipamo.

Kahva

Nešto što je uvriježeno u našoj tradiciji jeste kahvenisanje u bilo koji vakat, po nekoliko puta na dan. Ovaj adet predstavlja mnogo više od pukog ispijanja napitka. On uvijek nosi i znači nešto dublje. Donosi poznanstva, gradi uspomene, odnosi brige i probleme i biva lijek i odmor duševnom nespojku.

Riječ kahva došla je od turske riječi kahve, koja je, opet, nastala od arapskog izraza qahwah. Vrlo brzo se nastanila u mahalama, domovima i svakodnevnici našeg

naroda koji, želeć da svoju dušu ostavi u sohbetu, kahvu koristi i kao izgovor za duševni smiraj uz najvoljeniju osobu. Fildžan ogrnut izgužvanim dlanovima predstavlja instrument uz koji, dlanovi, ne dozvoljavajući toploti da ispari, često kažu i više no što bi riječi umijele. Na sastanku uz ovaj napitak, kahva najčešće biva samo opravdanje za sve ono što kahvedžija želi reći, iskazati, pokazati, te njeno ispijanje u većini slučajeva traje jako dugo i nakon posljednjeg ispijenog gutljaja. Napisavši pjesmu Mjesec dana u

SAD-u, jedan pjesnik je kazao: „U kahvi fali ćeif, koliko god je šećerio.“, aludirajući na to da, kad bi se čak pila i u najvećim svjetskim metropolama, kahva gubi taj sladak okus, smirujući osjećaj, ukoliko se zamijeni bosanski ćeif za brzinu vremenske satnice. Zbog toga, upravo taj ćeif, ispijanje i doživljavanje svakog uzetog gutljaja, daha, pogleda, pokreta, iskazivanje osjećanja, razrada velikih ideja koje, u većini slučajeva i ostaju u tim malim sohbetima, upravo biva posebnost naše u odnosu na druge kulture.

Neka se miris širi
Neka se pjesma čuje
I kad se kahva pije
Duša mi miruje

Fotografija: Lamija Basarić

U Bosni ima jedna tišina

Pripremili:

Advija Memišević
Armin Arnautović

Fotografije:

Edin Imamović

**Učenici trećeg razreda Gazi Husrev-begove medrese posjetili
Memorijalni centar Potočari i odali počast žrtvama genocida u Srebrenici**

***Želimo da Srebrenica postane živa onoliko
koliko je sada mrtva!***

Mali je to grad, ušuškani između gustih šuma, u kojem sada, jedna pored druge, stoje pravoslavna crkva i džamija. Oko stotinu učenika je te subote stajalo pred više od šest hiljada žrtava ubijenih u periodu agresije na Bosnu i Hercegovinu. Upućeno je bezbroj dova, proučene su fatihe te klanjani podne i ikindija namaz. Poslije je učenicima predavanje održao Ahmo Mehmedović, kustos Memorijalnog centra Srebrenica - Potočari. Potrebno se prisjećati istine o samom događaju i osvijestiti što veći broj mladih, te na taj način sačuvati Srebrenicu i ono što se u njoj desilo od zaborava. Važno je kroz predavanja i priče, koje su učenici imali priliku slušati, podstaći na promišljanje o povodu i posljedicama tog kobnog događaja. Posjetioци su pogledali i dokumentarac koji im je slikovito predočio strahote onih koji su ubijeni, a kroz izjave preživjelih i snimke tog perioda, dokumentarni film uspio je pobliže objasniti situaciju koja je vladala te krvave godine. Poslije dokumentarca, učenici su, kroz izložbe postavljene u nekadašnjoj Fabrici akumulatora, pregledali postavke koje uključuju lične priče preživjelih, arhiv fotografija i ličnih predmeta, te prikaz genocida kroz krivične presude. Po povratku se prošlo kroz grad koji je ostao prazan i siv, da do zadnjeg dana glasno izgovara istinu koju mnogi pokušavaju ušutkati.

Na putu za Potočare mogla su se vidjeti i druga važna mjesta, spomenici, stratišta i različiti objekti od historijske važnosti, a dodatne informacije su davali profesori naše Medrese koji su preživjeli genocid, Hajrudin Mešić i Naser Mehmedović. Istaknut ćemo obilazak Musa-pašine džamije u Novoj Kasabi, kao i dragocjenu priču o heroju ovoga kraja, rahmetli Bećiru Mekaniću, o kojem javnost veoma malo zna i govori.

Major Bećir Mekanić

Major Bećir Mekanić rođen je 15. 04. 1957. godine u mjestu Bešići, Vlasenica. Duži vremenski period bio je komandant Prve muslimanske podrinjske brigade. Padom Srebrenice, preživjeli koji se probijaju do slobodne teritorije donose vijesti o nekoliko stotina Srebreničana koji lutaju područjem Cerske i Kamenice. Kao lokacija na kojoj se nalazi najveći broj preživjelih pominjala se planina Udrc. Početkom augusta 1995. godine, Major Bećir Mekanić s malom grupom vojnika odlučuje pokušati probiti se do njih i izvesti ih na slobodnu teritoriju. Nažalost, u svojoj plemenitoj misiji nije uspio. Nedaleko od Vlasenice naišli su na minsko polje i tom prilikom Bećir Mekanić i njegovi saborci su poginuli.

Musa-pašina džamija u Novoj Kasabi

Nova Kasaba je naseljeno mjesto u općini Milići i samo po sebi je veoma posebno, sa velikim historijskim značajem. Prije rata, Nova Kasaba je bila mjesto ugodnog života sa izgrađenom infrastrukturom, zaposlenim stanovništvom i čistom okolinom. Većina stanovništva je u toku rata izbjegla i pronašla utočište u nekim drugim gradovima širom Bosne i Hercegovine. Bošnjaci su se vratili i obnovili ovo mjesto te su danas tu većinsko stanovništvo. Objekat koji krasu Novu Kasabu jeste Musa-pašina džamija, izgrađena 1643. godine na lijevoj obali rijeke Jadar. Musa-paša je bio domaći čovjek, rodom iz Vikoča kod Foče, iz porodice Vehabegovića. Najprije ga susrećemo kao silahdara sultana Murada IV, a 1630. godine postao je namjesnik Egipta. Kasnije je bio član carskog divana i tri puta namjesnik u Budimu gdje je 1643. godine napisana njegova vakufnama za zadužbine u Novoj Kasabi. Godine 1645. imenovan je admiralom turske mornarice i na toj dužnosti je 22. januara 1647. godine poginuo. O Musa-pašinoj džamiji Evlija Čelebija je napisao: *To je džamija čija su vrata i zidovi, mihrab, minber i svodovi kapija savršeno lijepo umjetnički izgrađeni, a sva je od mramora zelenog kao smaragd. I kad sunce u nju udari, iz vrata i zidova zasjaju zelene zrake. U ovoj zemlji nema nigdje takve džamije od zelenog mramora.*

Musa-pašina džamija do temelja je porušena tokom agresije 1992/93. godine, a građevinski materijal odvezen je tri kilometra od Kasabe, prema Sebiočini i bačen u rijeku Jadar. Obnovljena je 2010. godine. Džamija je pod zaštitom UNESCO-a i proglašena je nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine. U arhitektonskom pogledu, građevina ima oblik kao i ostale, bolje oblikovane, bosanske provincijske džamije.

UZDIGNUĆE

Pisao Armin Arnautović
Fotografija: Edin Imamović

Zar vi mislite da ćete ući u Džennet, a još niste iskusili ono što su iskusili oni koji su prije vas bili i nestali? Njih su satirale neimaštine i bolest, i toliko su bili uznemiravani da bi i Poslanik, i oni koji su s njim vjerovali — uzviknuli: 'Kada će već jednom Allahova pomoć!?' Eto, Allahova je pomoć zaista blizu!

(El-Bekara, 214)

Čovječe, doista je malo tvoje znanje, i ti si sam sićušan, ipak, tvoja ruka brusi dijamante i podiže kule pod bijelim oblacima. Pogledaj gdje su utrti tragovi stopa tvojih, u Mjesečevom prahu koji nikad ne ugleda plavo nebo, u planinskim vrhovima i morskim prostranstvima. Kako bi zemlja u punoj raskoši disala da si je samo čistim nogama gazio, a more bilo mirnije da ga nisi svojim nemilosrdem uzrujao! Zar nisi svjedok svoje kratkotrajnosti i Sunca koje plamti mnogo prije vakta kad si ti svoju studen njegovim žarom ogrijao? Znaj, ni ono neće vječno gorjeti jer je zakon Gospodara svjetova tako odredio. I živo i mrtvo, i nebesa i zemlja, i dobra i zla ovog života moraju okončati, jedino se duše odvajaju i sele u neki drugi svijet. O Bošnjake, dobri i plemeniti, dođi ovdje, spokojno plovi Drinom dok ti se ne kaže da si pred avlijom džennetlija. Ne kreći dalje sve dok ne zasučesh rukave i nogavice, dlanovima ne zagrabiš vode iz smaragdne ljepotice i njome ne opereš noge. Bos-

na je ćilimom zastrta, prema njoj se ophodi s poštovanjem, posebno kad ulaziš u ove njene rajske perivoje. Nevjericima i nasilnicima je džennet zabranjen, zabranjeno im je ono što je šehidima obećano. Ako vjeruješ u riječi Uzvišenog da oni koji na Njegovom putu poginu još žive, ne nazivaj ovo prostranstvo dolinom smrti i ne odriči ga se. Kad stigneš u Srebrenicu i Potočare, nipošto ne poginji glavu, digni ruke ka nebu i šapatom izusti ono što tajiš u svom srcu jer tvoja dova je plod ljubavi prema bratu kojeg su ušutili prije nego je i završio rečenicu. Sjeti se tek rođene djevojčice kojoj su prvi uzdisaji bili i posljednji. To je i tvoja i moja sestra, zar bi se odrekao vlastitog roda? Glave neka poginju oni koji bi se u pravdom svijetu udavili u bujici srama. Umjesto srama, kurjaci šenluče u šatorima prokletstva danima kad ovim dolinama odzvanjaju udarci teških suza o zelene prekrivače na tabutima. A ti, Bošnjake, ostaj ponosit, jer zulum i dobro nikad ne mogu biti jednaki.

Živimo na razmeđu svjetova, na granici naroda, svakome na udaru, uvijek krivi nekome. Na nama se lome talasi historije, kao na grebenu. Sila nam je dosadila, i od nevolje smo stvorili vrlinu: postali smo plemeniti iz prkosa. Vi ste bezobzirni iz bijesa. Ko je onda zaostao?

Meša Selimović

Ko sije smrt, taj će je i požnjeti, a zlotvori, oni misle da se život može graditi gašenjem drugog. Znali su zašto čine nepravdu i nasilje, mislili su i da znaju šta čine. Posadili su sjeme najmirisnijeg cvijeća, ali ni miris mošusa ne dopire do onog ko se u vlastitom jadu guši. Koprana koja im se spustila na oči i mržnja koja im je pojela razum uzrok su naših bijelih nišana i njihovih tamnih mrlja na obrazima. Zvijeri se zavaravaju da su one koje su sa vlastitih ognjišta izgnali, zarobili u mračni zindan, a zapravo, u tamnice su se zatvorili oni čiji je dom, dom otet - dom proklet. Brojevi često znaju prikriti istinu, onda kada se

brojevima služi kao statistikom. Zločin genocida, pa i svaki drugi zločin, suviše je velika stvar da bi ispred njega stajao neki broj. I Genocid u Srebrenici se ne može svesti na 8372. Nad svakim ubijenim čovjekom i nad onim preživjelim izvršen je zaseban zločin. U suštini, zločin je izvršen nad nama - Bošnjacima. Dželiti i mučitelji u Srebrenici ne samo da su ubili hiljade ljudi, oni su iznova ubijali jedno biće koje ponovo oživi do njegovog narednog ubijanja i tako ukруг. Kiše su saprale krv, zemlja je progutala kosti, a istina se uzdigla ma koliko je lažljivci pokušavaju zaturiti.

Od kamena do zdanja

Pripremile:
Halima Išerić
Amina Kusur

Ništa tako precizno kao kultura ne odražava narav jednog naroda, vrijeme i prostor u kome on živi. Naime, narod se i rađa kada se javi svijest o zajedništvu i u tom trenutku gradi se njegova kultura, koja uključuje svaki izražaj zajedničkog djelovanja, umjetnosti, književnosti te jednog značajnog, neizostavnog segmenta, otiska graditeljske prisutnosti tj. arhitekture, koja uključuje kako sakralne objekte koji su pokazatelji religije tog naroda, tako i profane tj. svjetovne objekte kao što su sahat-kule, mostovi, biblioteke, bezistani, imareti, javna kupatila, banje, te ulice i mahale. Sve ove građevine dijele sudbinu i životne tokove naro-

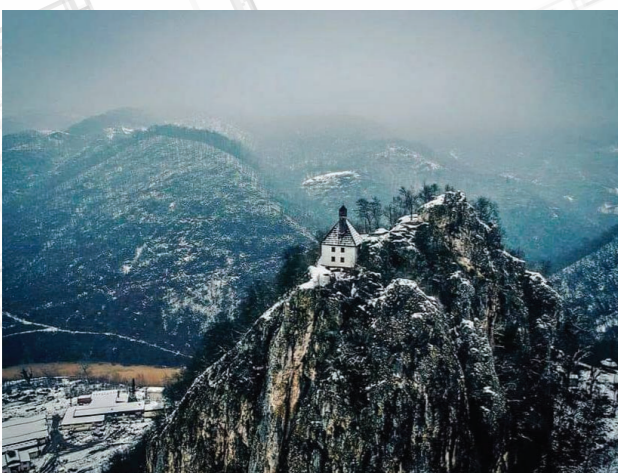
da. U našoj bogatoj domovini susreću se razni arhitektonski stilovi koji svjedoče kontinuitetu njenog naroda. Potvrđujući bajku o Bosni u kojoj „ima jedna tišina“ i u tišini okamenjeni biljeg koji za nju svjedoči, uviđamo da on svjedoči o sadržajnosti, ljepoti, historiji, prkosu i ponosu parčeta plodne zemlje u velikom svijetu. Arhitektonska raznolikost itekako je prisutna gdje god usmjerimo pogled. Svjesni te širine, pokušat ćemo navesti neke reprezentativne primjere građevinskih zdanja iz svih perioda prošlosti naše domovine. Zasigurno je da je svako doba ostavilo autentičnu sliku bosanskog graditeljstva i doprinijelo razvoju kulturne raznovrsnosti.

Srednjovjekovna arhitektura u Bosni i Hercegovini

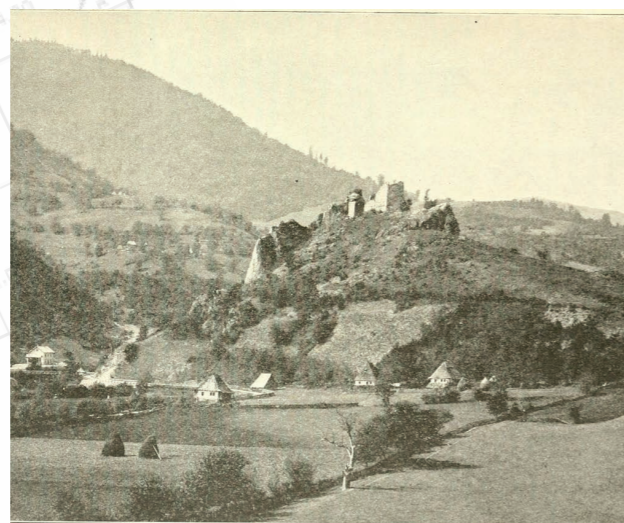
Grupiranje nastambi

Srednjovjekovni period u Bosni je trajao do dolaska Osmanskog carstva u ove krajeve. Društvena struktura tog vremena u Bosni je bila organizovana u tzv. zadruge. To su bile posebne porodične zajednice, osmišljene kao skup nekoliko familija, koje su dijelile zajedničke interese i koje su grupisale svoje nastambe u usko povezane manje grupe. Kako je zajednica rasla, grupe familija bi se sistematski i kolektivno odvajale, te organizovale novu grupaciju nastambi, odnosno novu zadrugu. Familije su uglavnom živjele u kućama poznatim pod imenom „Dinarska kuća“.

Kušlat-džamija

Kušlat džamija u blizini Zvornika

Zadružna seoska domaćinstva u Pruscu 1897. godine.

Kušlat-džamija jedna je od najstarijih džamija u Bosni i Hercegovini. Nalazi se u neposrednoj blizini istoimene srednjovjekovne utvrde a nastala je u periodu 1459-1462/3. g. I pored svoje starosti, džamija Kušlat je jedini očuvani primjer tradicionalnog narodnog graditeljstva iz perioda nestanka srednjovjekovne države Bosne. Kroz izgled i graditeljske karakteristike zgrade ove džamije imamo na uvid i davno nestalo graditeljstvo bosanskog srednjovjekovlja. Džamija je više puta je obnovljena ali je izvorni oblik sačuvan. Zadnji put je teško stradala u agresiji na našu domovinu 1993. godine.

Osmanska arhitektura u Bosni i Hercegovini

Osmanska arhitektura nastala je kao poseban dio islamske umjetnosti i razvijala se uporedo sa razvojem Osmanskog carstva. Padom Bosne pod tursku vlast, 1463. godine u Bosni dolazi do mnogih promjena. Osmanlije prepoznaju potrebu za urbanizacijom, te tada počinju graditi gradske sredine i dobijati svoj osnovni oblik, čija je struktura i danas prisutna. Osmanlije su pored vjerskih, svoju arhitekturu nadopunili izgradnjom i raznih profanih objekata. Najveći doprinos dali su u izgradnji mostova širom Bosne i Hercegovine, te mnogih sahat-kula, biblioteka, banja, narodnih kuhinja, javnih kupatila, karavan-saraja, bezistana... Izgled mnogih naših gra-

dova jeste, zapravo, prikaz graditeljskog domašaja tog vremena. Osmanska arhitektura svoj prepoznatljiv stil utemeljuje od vremena poznatog Mimar Sinana. Arhitektura sa potpuno izbalansiranim oblicima i jednakom građevnom tradicijom doživljava svoj vrhunac u XVI stoljeću. Gazi Husrev-begove građevine predstavljaju početak te epohe na prostoru BiH. Bosansku arhitekturu osmanskog perioda karakterizira horizontalizam, ekonomičnost, vezanje za mjerilo čovjeka, nenametljivost, slikovitost i pejzažnost, koji takvu arhitekturu čine ukomponiranom u svoju okolinu.

Prva džamija u Sarajevu

Za vrijeme osmanlijske gradnje, jedna od prvih džamija sagrađenih u Bosni i prva u Sarajevu, jeste Careva džamija. Izgrađena je 1462. a njenu izgradnju je omogućio osnivač grada Sarajeva Isa-beg Ishaković. Centralna kupola džamije ima oblik polukruga u presjeku, tipično za klasični period osmanske arhitekture, a smatra se da je stara kupola eliptičnog presjeka izgorjela u požaru 1480. godine. Osmougaona munara predstavlja jednu od najljepših starih munara u Bosni i Hercegovini. Kako je džamija za vrijeme molitve morala primiti veliki broj vjernika, dva su bočna trijema 1847. zazidana i pretvorena u tetime.

Careva džamija u Sarajevu

Mustaj-begov most na Bregavi

Najstariji most u Bosni i Hercegovini

Najstariji most u Bosni i Hercegovini već stoljećima premošćuje obale nemirne rijeke Bregave. Izgradio ga je u 16. stoljeću hercegovački sandžak-beg Mustafa-beg, kao dio stare Stambolske džade. Jedini je autentičan most iz perioda Osmanskog carstva i jedno od najznačajnijih djela osmanske arhitekture a danas ga zbog njegovog graditelja često zovu i Mustaj-begovim mostom. Tačno vrijeme izgradnje mosta nije poznato, ali se pretpostavlja da je na njegovom mjestu najprije postojao rimski most. Legenda kaže da je mimar Hajrudinu ovaj most bio inspiracija za izgradnju Starog.

Jedan od najvjernijih prikaza bosanske kulture i tradicije je bosanska kuća. Ona je simbol bosanske umjetnosti i arhitekture, a nastala je kao rezultat opiranja naroda i borbe za očuvanje vlastitih, autohtonih, tradicionalnih vrijednosti i vrlina. Razvila se zahvaljujući brojnim poznatim arhitektima koji su osjećali arhitekturu i sve vrste umjetnosti na ovim prstorima. Bosanske kuće svoj procvat doživjele su za vrijeme Osmanlija. Nisu se mogle zamisliti bez svjetla, zelenila, vidika, vode, bašče, cvjetnjaka, odnosno bez svoje duše, bez bosanskih vrijednih obilježja. Ljepota konstrukcija i stilova bosanske kuće u austrougarskom dobu došla je do izražaja zahvaljujući kreativnosti arhitekta Ernsta Lichtblaua koji se bavio proučavanjem stambenih zgrada, starih i porodičnih kuća. Bosanski stil i bosanska kuća svoje su mjesto pronalazili u svakoj arhitektonskoj epohi što je dokaz vječnosti i neprolaznosti bosanskog stila i svih njegovih specifičnih obilježja.

Austrougarska arhitektura u Bosni i Hercegovini

Kada je austrougarska vlast 1878. godine došla u Bosnu, kultura življenja i način života autohtonog stanovništva brzo se promijenio. Dolazak Austro-Ugarske odjeknuo je i na svim umjetničkim poljima pa tako i na polju arhitekture. Došlo je do izuzetno velikih promjena u samom stilu i načinu gradnje javnih i stambenih objekata, koje su ostavile dubok trag u tom vremenu, ali i u današnjici. Javila se potreba za izgradnjom prostora evropskog tipa. Veliki požar koji je zahvatio Sarajevo 1879. godine bio je prekretnica za intenziviranje gradnje u Bosni i Hercegovini.

Na ostacima brojnih građevina koje su bile srušene u pokušaju odbrane pojedinih gradova od ulaska Austro-Ugarske Monarhije, vremenom su nastajale stambene i poslovne zgrade prema evropskim uzorima i upravo je to dovelo do miješanja, odnosno sukoba između osmanskog i austrougarskog stila gradnje. Iako dosta izmijenjena, sama tradicionalna slika Bosne koju su Osmanlije ostavile, nikada u potpunosti nije mogla nestati. S druge strane, postojale su i građevine koje su bile projektovane isključivo po evropskim uzorima, no one su većinom bile javnog karaktera.

Narodno pozorište

Narodno pozorište Sarajevo smješteno je u zgradi nekadašnjeg Društvenog doma, izgrađenog 1899. godine prema projektu Karla Paržika, u stilu neorenesanse sa elementima klasicizma. U godinama austrougarske uprave, ova zgrada bila je dom više pjevačkih, muzičkih i drugih društava, te mjesto održavanja slavni oficirskih balova. Novembra 1921. godine u bivšem Društvenom domu otvara se Narodno pozorište, u kojem do danas djeluju Sarajevska filharmonija, Opera, Balet i Drama. Ova kuća je ugostila veliki broj umjetničkih ansambala i renomiranih umjetnika iz cijeloga svijeta, a njen trg je mjesto crvenog tepiha čuvenog Sarajevo Film Festivala.

Narodno pozorište u Sarajevu

Austrougarski i osmanski period, iako veoma različiti, sjedinili su se na polju umjetnosti, posebno arhitekture i oblikovali mozaik kultura i umjetničkih vrijednosti koji danas zasigurno ostavljaju veoma vrijedan trag u bogatstvu kulturnog šarenila kojeg posjeduje Bosna i Hercegovina.

Drvenija most

Drvenija most u Sarajevu sagrađen je za vrijeme austro-ugarske vladavine 1898. godine da spaja obale rijeke Miljacke. U blizini mosta, na lijevoj obali nalazila se Vojna komanda, a na desnoj Prva gimnazija. Kako je most često plavila nabujala Miljacka, 80-tih godina je drvena konstrukcija mosta zamijenjena betonskom, ali je drvena ograda sačuvana. Obnovljen je nakon rata, 1995. godine, da nastavi biti mjesto gdje počinju prijateljstva sarajevskih srednjoškolaca.

Drvenija most prije više od 100 godina

PRIPREMILA DALILA ČOVRK FOTOGRAFIJE: SELMA ČERIMAGIĆ, PROF.

POSJETILI SMO ZA VAS Muzej ratnog djetinjstva

Muzej ratnog djetinjstva, nezavisna je i neprofitna institucija nastala na osnovu knjige *Djetinjstvo u ratu*. Prepoznat je globalno kao jedini muzej u svijetu koji se bavi isključivo dokumentovanjem iskustava osoba čije je djetinjstvo obilježio rat. Nekoliko članova naše redakcije posjetilo je Muzej ratnog djetinjstva u Sarajevu.

Muzej ratnog djetinjstva izvrstan je primjer onoga što muzeji mogu uraditi kako bi promijenili ljudske živote i napravili ovaj svijet boljim mjestom za život.

dr. Marlen Mouliou

Ovaj muzej otvoren je u januaru 2017. godine. Osnivač muzeja, kao i autor knjige *Djetinjstvo u ratu* je Jasminko Halilović. Jasminko je na svojim društvenim mrežama postavio pitanje *Šta je za tebe djetinjstvo u ratu?* U periodu od dva mjeseca, autor je prikupio preko hiljadu sjećanja, od kojih je svako potpisano imenom i godištem osobe kako bi se znalo koliko je osoba imala godina u tom periodu. Knjiga je objavljena u januaru 2013. godine. Autor ove knjige se sa mnogim ljudima koji su mu pisali svoje uspomene nalazio uživo i razgovarao, te je tada saznao da mnogi od njih čuvaju predmete koji ih vežu za njihovo sjećanje.

Sačuvani su različiti predmeti: fotografije, školske novine, odjevni predmeti, igračke, dnevnici... Vlasnici ovih predmeta su iste odlučili donirati u svrhu otvaranja Muzeja ratnog djetinjstva kako bi posjetiocima što više približili svoje iskustvo.

U muzeju je sakupljeno preko pet hiljada predmeta od kojih je pedeset predstavljeno na izložbi. Taj broj od pedeset predmeta na izložbi je fiksna, ali se predmeti rotiraju. Ulaskom na izložbu, primijetiti ćete širok dijapazon predmeta od kojih je svaki popraćen pričom i uspomenom na taj predmet. Kolekcija predmeta kontinuirano raste, te i danas imate priliku da *umuzejite* svoju uspomenu na djetinjstvo u ratu.

I ja sam bila izbjeglica

Na grad su već pucali... Tata je jedno veče došao kući i rekao: Sutra idete na more! Spakovala sam kofer: kupaći kostim, sandale, dnevnik. Idemo na more! Ujutro smo se brat, mama, tetka i ja pridružili konvoju koji je napuštao grad. Idemo na more... Konvoj su zaustavili ljudi sa crnim maskama. Tri dana su nas držali kao taoce. Da li ću ikada više vidjeti more? Dva mjeseca kasnije stigla sam u Holandiju. Još uvijek sam u Holandiji. Sve moje uspomene su u ovom koferu.

Iva, rođena 1981.

Djetinjstvo u ratu-svaki dan po jedan osmijeh i po jedna suza, po jedan trzaj u snu i po jedan uzdah za čokoladom.

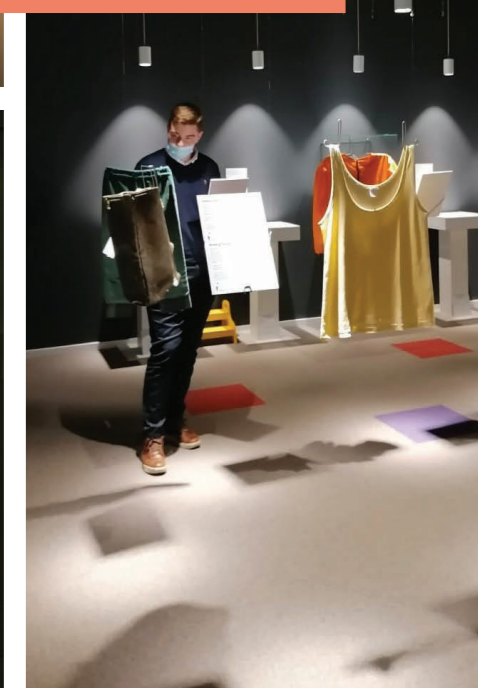
Dijana, rođena 1983.

Nismo birali rat, birali smo život. Smijehom i igrom smo sebi olakšavali ratno djetinjstvo.

Edin, rođen 1984.

Zamišljam tajna vrata... iza njih soba otporna na granate u kojoj uvijek ima struje i vode, a tek frižider! Pun!

Bruna, rođena 1983.

Prikupljeni materijali redovno su korišteni u istraživačke svrhe od strane naučnika i istraživača iz cijelog svijeta. Prepoznajući vrijednost mirovne edukacije, Muzej koristi prikupljene materijale i u svojim edukativnim radionicama za učenike svih uzrasta. Na ovim radionicama oni istražuju, preispituju i uče o značaju mira. Samo u BiH, Muzej ratnog djetinjstva radi sa više od 100 obrazovnih ustanova i sa hiljadama djece iz osnovnih i sredn-

jih škola svake godine. I grupa učenika Gazi Husrev-begove medrese imala je priliku prisustvovati edukativnim radionicama koju su pripremili zaposlenici muzeja gdje su se učenici dodatno informisali o svemu što ovaj muzej predstavlja. Muzej ratnog djetinjstva dobitnik je Muzejske nagrade Vijeća Evrope za 2018. godinu, jedne od najprestižnijih nagrada u muzejskom sektoru koja se dodjeljuje pri izboru za Evropski muzej godine.

INTERVJU SA GENERALOM ATIFOM DUDAKOVIĆEM

Pripremio:
Abdulkerim Selimović

S pomen generala Atifa Dudakovića u srce svakom Bošnjaku unosi poseban osjećaj domoljublja. Njegovo ogromno iskustvo istinskog borca za slobodu ne ostavlja ravnodušnim, ali nas ujedno i uči o nepravdi koja želi da se čovjek odriče onoga što mu pripada, protiv čega je on ustao i postojano, stameno i dostojanstveno branio svoju domovinu. Svojim podvizima kao general Petog korpusa Armije RBiH, pokazao je šta znači prkos bosanski u odnosu na agresorske zamisli.

Svjesni činjenice da papir nije u stanju prenijeti emocije utkane u neke riječi i događaje, redakciji "Zemzema" je pripala čast da obavi intervju sa generalom Atifom Dudakovićem i na taj način omogući bar djelić zanosa kojim zrače njegove plemenite misli.

movina to je zemlja koja se brani, koja se voli. Međutim, širi pogledi i vidici, posebno za nas koji smo mnogo putovali, čine nas predanim nekim univerzalnim vrijednostima a ne samo da budemo vezani za jedno mjesto.

ZEMZEM: MOŽETE LI NAM REĆI U

ZEMZEM: DA LI POSTOJI MJESTO NA SVIJETU GDJE SE OSJEĆATE KAO KOD KUĆE?

GENERAL: To je malo nezgodno za odgovoriti, zato što sam rođen u mjestu Orahova kod Bosanske Gradiške, rastao u Zadru, odrastao u Beogradu, kasnije osnovao porodicu u Zadru, tako da sam ja bio čovjek koji je promijenio više gradova i kultura. Evo sad sam u Sarajevu. Neki moj ratni i životni put me vodio u zemlje Evrope, Amerike, Azije, tako da, čovjek se dobro osjeća gdje mu je lijepo. Ja neću da kažem da sam građanin Bosne, Evrope, svijeta, pa ljudi odlaze u svemir! To zavisi od ambijenta. I na Antarktiku i na Grenlandu ti je lijepo ako tvoj život ima smisao i cilj. Prema tome, nisam ja baš vezan za jedno mjesto ali ima ono, tvoj dom je onaj koji se brani, do-

ČEMU VI PRONALAZITE MIR, DA LI UOPĆE MIRUJETE?

GENERAL: Čovjek vremenom nalazi sebe. Ima ta neka teorija da vrijeme stoji, a mi prolazimo kroz vrijeme. No, kad sam bio mlađi onda sam bio zaljubljen u dinamičan život, bila to dobra knjiga, da li western filmovi, filmovi o Robinu Hoodu... Moja profesija je bilo oružje, pa kad ostariš, stekneš porodicu, onda misliš na nju, na življenje. A sad u toj nekoj trećoj fazi života, kada prođu ti, ja bih rekao, avanturistički pogledi, onda tražiš neki mir koji se nalazi u sferi duhovnosti u vidu duhovnih vježbi ili čitanja meni dragih knjiga. Nema više one rustičnosti, dinamičnosti. Svojevremeno sam bio vrhunski sportista u oblasti višeboja, skakao, preskakao. Kad odem u Krajinu i pogledam ona brda, nema brda na kome nisam bio. A sad čovjek više i šuti i razmišlja o dubini, i svojoj i našeg naroda i čovječanstva. Neku svoju duhovnost i smiraj nalazim sa lijepom knjigom kada sam predan i čitanju i samom sebi.

ZEMZEM: REKLI STE KAKO ŽIVOT IMA VIŠE FAZA, UPOZNALI STE DOSTA PRIJATELJA, PO ČEMU BISTE VI RAZLIKOVALI PRIJATELJA OD NEKOGA S KIM NE BISTE RAZGOVARALI, SJEDILI, POPILI KAHVU?

GENERAL: Mi oficiri smo učeni da budemo vođe, lideri i za razliku od onog koji je formalno postavljen, koji je prilično, ja bih rekao, i formalni starješina, prepoznatljivi su oni koji su istinski predani i posvećeni svom pozivu i onome što rade. Takav mora prihvatiti realnost, činjenice, ljude i okolinu, a reagovati na neki propisan način. To spada u sferu kulture etike, no, sjećam se, svojevremeno sam obučavao pripadnike Zimbabvea. To je bio pokret Zanu i pleme Šona. Iako ja nisam znao njihov jezik, a ni oni naš, vrlo lako smo se sporazumijevali. Nakon nekoliko dana meni uopće nije bio potreban prevodilac. Pričali smo, što znači da neka rasne podjele, nacionalne ili ideološke, te jezičke prepreke, nisu problem ako nema predrasuda i ako je čovjek posvećen tome što radi. Prijatelj se nekako odmah osjeti, što po očima ili nekoj energiji. Ja sam uvijek nastojao biti profesionalan. Nekako, u vojsci je posebno definisan drugarski način odnosa - prijatelj kao i neprijatelj. Tu je čovjek određen: neprijatelj je dok se borimo, a u određenom momentu on može postati i prijatelj, odnosno saveznik. Međutim, dublje gledano, čovjek mora činiti dobra djela. U mom, iako relativno kratkom životu, doživio sam mnoge udarce - raspad Jugoslavije, pa sam došao da se borim u Bosnu, pa u sjeverozapadnu Bosnu... To su možda moji najteži životni trenuci. Ja sam ponosan što imam pravih prijatelja koji se odazivaju na poziv bez obzira na neke lične poteškoće.

ZEMZEM: S OBZIROM NA SITUACIJU ZADNJIH GODINA U NAŠOJ DOMOVINI, DA LI IMATE NEŠTO REĆI MLADIMA KOJI PLANIRAJU NAPUSTITI ILI SU VEĆ NAPUSTILI BIH?

GENERAL: Kada se kaže država, onda se misli na neku površinu, sa svojim karakteristikama, historijom, geografijom, reljefom, sadašnjošću, stanovništvom, privredom itd. No, kad govorimo o BiH, našoj specifičnosti, ona je istinski jedna ideja. Lijepa je to država. BiH ne predstavljaju samo granice, nego njena kultura, njeni dobri ljudi, dobri Bošnjani, ona je država koja ima ogromnog prostora za život. Mi smo Bosanci, Bošnjaci sa našom tradicijom, vjerom, kulturom, običajima, koji poštuju druge ali svoje čuvaju, svoje njeguju, svoje predstavljaju i po tome smo prepoznatljivi, ali je činjenica da, kad govorimo o pojedincu, njegov je dom tamo gdje živi i on se ne miri sa postojećim stanjem jer je po prirodi avanturista. On ide, traži. Ako je to traženje nauke, onda neka ide tamo gdje se može školovati, a svoj doprinos neka da ako želi dati. Ako je to borba samo za sebe, može se naći bilo gdje u svijetu taj posao. Kad govorimo o mladima, mlad čovjek je kao spužva. On upija znanje, tuđa iskustva.

Ali, ti koji daju i traže znanje, moraju više voditi računa i o patriotizmu. A to su neki viši ciljevi. Ti viši ciljevi su naš zajednički društveni odnos, bolji odnos, nada u pravdu, u istinu ali i slobodu. Za pravu slobodu čovjek se mora i pojedinačno i zajednički žrtvovati. Istinska, prava sloboda u Bosni nije, jer vidimo da ima mnoga opterećenja, prisutni su stranci, snage EUFOR-a, visoki predstavnik, znači da istinskog i pravog dogovora među vođama naroda nema. Još nije postignuto da Bosna bude demokratska, sa demokratski izabranim ljudima koji vladaju čestito i pravedno i u ime naroda. E, zbog toga ljudi i odlaze jer nekako je prilično neizvjesna sigurnost i opstanak, posebno mladog čovjeka koji želi formirati porodicu i vidjeti neki svoj uspjeh. Ne može biti težište vremena usmjereno na sigurnost: hoće li biti rata, neće li biti rata, krivi su jedni, drugi, treći... Bosna je opkoljena, začahurena. Predrasude iz prošlosti, o Bosni kao tamnom vilajetu, predrasude o boljem, lošijem, o strahovima, morat će jednom prestati. Postoje dva načina, jedan je podizanje svijesti, drugi je možda i nametnuti to silom. Ta sila na ovom prostoru očito ne može da bude prihvatljiva, uvedena kao što je u nekim istočnim narodima gdje jedan pojedinac postavlja pravila. Prostor za promjene je u obrazovanju, u nekim kompromisima vodećih ljudi i u tome koliko su oni u stanju da se dogovore da sistem obrazovanja mladih ljudi bude istinski posvećen ljubavi i dobrim odnosima. Ja živim i nadam se da će to jednog dana biti. Vjerujem da ima dobrih, pametnih ljudi, onih koji su skinuli te vjersko-nacionalne okove, koji poštuju druge. A zar to nije u temelju učenja i naše vjere, i jedne i druge i treće, da je ljubav sve, da je poštivanje sve, da je zakon sve. Ovdje smo svjedoci kršenja tih osnovnih pravila postavljenih u ljudskom životu. Kao vojnik, bio sam usmjeren više kao gonič koji poštuje zakon, a ne kao vodič i stvaralac novih ideja. Potrebno je da učvrstimo ono što je već propisano na ovim prostorima. Da čovjek od čovjeka ne strahuje.

ZEMZEM: DA LI IMATE PORUKU NAMA MLADIMA?

GENERAL: Moja poruka mladim budućim generacijama bila bi – znati, poznavati sebe, svoju državu i sve njene vrijednosti koje je predstavljaju, znati njenu ugroženost kroz prošlost, biti predan istinskim ljudskim vrijednostima, u mogućnostima u kojima se može, zahtijevati od sebe ličnu sposobnost i znanje. Kad kažem ličnu sposobnost, mislim i na fizičku i intelektualnu. Ne moraš biti odličan učenik, student, ali nemoj biti ni lošiji. Nemoj ležati ako padneš, nemoj klečati ako klekneš, nemoj se valjati po blatu. Treba znati prepoznati opasnosti i biti spreman na izazove koji stoje ispred tebe. A izazovi su brojni, od zdravlja, znanja, neznanja, do raznih, evo sada i klimatskih promjena... Treba biti i duhovno otporan na prepreke na koje čovjek nailazi. A to se postiže radom. Ne možeš imati dobre fizičke rezultate ako ne treniraš, ne možeš biti posvećen poslu ako ne učiš, ne radiš. Druga faza je vježbanje, uvježbavanje, treniranje, biti dobar član svoje porodice, dobar član društva, bio to džemat, mjesna zajednica, općina. Ne praviti drugima probleme. To bi bili neki orijentiri dobrog omladinca, dobrog čovjeka. Prostor za mladog čovjeka je veliki, no ne zaboravimo, da bi uspio, moraš biti predan tome i to voljeti. Neka stalna energija koja čovjeka goni je ljubav, za životom, prema drugima, prema ljudima. Samo dobre ljude čovjek mora poštovati, prihvatiti i priznati. Neka formula dobrog uspjeha je samo rad i predanost čovjeku.

ZEMZEM: VELIKO HVALA, GENERALE, NA TEMELJITIM ODGOVORIMA NA PITANJA, NA VRIJEDNIM PORUKAMA KOJE MIJENJAJU PERSPEKTIVU.

Pripremila Melika Mujala

KVIZ

Prvi čovjek u Svemiru bio je:

- A Neil Armstrong
- B Yuri Gagarin
- C Sergei Krikalev

Najveća vrsta mačaka na svijetu je:

- A tigar
- B ris
- C lav

Službeni logo Olimpijskih igara ima:

- A 4 kruga
- B 5 krugova
- C 6 krugova

Mona Lisu je naslikao:

- A Pablo Picasso
- B Leonardo da Vinci
- C Van Gogh

Kafa potiče iz:

- A Kine
- B Etiopije
- C Jordana

Najviši vodopad na svijetu je:

- A Niagarini vodopadi
- B Fadamijski vodopad
- C Angelovi slapovi

Alfred Nobel je izumio:

- A penicilin
- B dinamit
- C teleskop

Najveći organ ljudskog tijela je:

- A jetra
- B srce
- C koža

Akrofobija je strah od:

- A mrava
- B paukova
- C visine

Pravo ime Malcolma X bilo je:

- A Ahmad Hussain
- B Malcolm Little
- C Malcolm Cassius

SAMO JE JEDNA
TOPLA GRUDA MILO KRAJ,
MOJ I TVOJ *mir, dah.*

Amina Kahrimanović